

**STRUČNO ANALITIČKO IZVJEŠĆE O PROVEDBI
NACIONALNOG PROGRAMA ZAŠTITE I PROMICANJA
LJUDSKIH PRAVA
ZA RAZDOBLJE OD 2013. DO 2016. GODINE**

**Radna skupina za vrednovanje provedbe Nacionalnog programa zaštite i promicanja
ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine**

Zagreb, travanj 2019.

Sadržaj

I. Uvod.....	3
II. Primjena međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava u nacionalnom zakonodavstvu....	3
III. Tijela javne uprave u sustavu zaštite i promicanja ljudskih prava	4
IV. Pravosuđe i ljudska prava	5
V. Prioritetna područja i posebno osjetljive skupine građana	6
VI. Zaključak i preporuke	29
VII. Prilozi.....	32
Prilog 1. - Popis 118 ciljeva Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine	32
Prilog 2. - Prilog Ministarstva znanosti i obrazovanja	38

I. Uvod

Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine (dalje u tekstu: Nacionalni program) Vlada Republike Hrvatske usvojila je 25. travnja 2013. čime je obvezala nadležna tijela da sukladno zadanim rokovima provedu 226 mjera za 118 ciljeva. Riječ je o drugom po redu nacionalnom strateškom dokumentu iz područja zaštite, promicanja i poštivanja ljudskih prava koji je predstavio mjere na 30 prioritetnih područja uključujući i posebno osjetljive skupine građana. Prvi Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2008. do 2011. godine obuhvatio je 23 prioritetna područja i 126 ciljeva (NN 119/07).

Nacionalni program predstavlja strateški dokument Vlade Republike Hrvatske, čije donošenje proizlazi iz obveza koje je Republika Hrvatska preuzela slijedom međunarodne Konferencije o ljudskim pravima na kojoj je donesena Bečka deklaracija s provedbenim planom (1993.), a čijim člankom 71. se državama preporučuje izrada nacionalnih planova djelovanja za zaštitu i promicanje ljudskih prava. Njime se kroz utvrđena prioritetna područja predlažu provedbene mjere na lokalnoj, nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini u cilju zaštite, promicanja i unaprjeđenja ljudskih prava, kao i u svrhu podizanja javne svijesti o važnosti poznavanja i ostvarivanja ljudskih prava.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina bio je zadužen za koordinaciju izrade, praćenje provedbe i vrednovanje Nacionalnog programa. Odlukom ravnatelja Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina 18. travnja 2018. osnovana je Radna skupina za vrednovanje provedbe Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine (dalje u tekstu: Radna skupina) koja je izradila ovo stručno analitičko izvješće¹.

Ovim izvješćem obuhvaćeno je četverogodišnje razdoblje provedbe Nacionalnog programa, odnosno pregled učinjenog po mjerama i u razdoblju od 2013. do 2016. godine, prateći područja u kojima su postignuti posebni pomaci kao i ona u kojima je potrebno pojačati napore u daljnjoj provedbi mjera. U svim prioritetnim područjima djelovanja provodile su se planirane mjere, a dio mjera se i dalje kontinuirano provodi, što značajno pridonosi unaprjeđenju sustava promicanja, poštivanja i zaštite ljudskih prava. Stoga ovo izvješće sadrži i prikaz dostignuća nakon 2016. godine, a koja su dijelom i rezultat provedbe Nacionalnog programa.

II. Primjena međunarodnih standarda zaštite ljudskih prava u nacionalnom zakonodavstvu

Republika Hrvatska prolazi kroz razdoblje u kojem preuzima odgovorne uloge, uključujući predsjedanja međunarodnim organizacijama koje imaju vodeću ulogu na području promicanja i zaštite ljudskih prava. U tom smislu, možemo istaknuti kako je Hrvatska predsjedavala Vijećem Europe (druga polovina 2018. godine) po prvi puta u svojoj povijesti. Prioriteti njenog predsjedanja bili su: 1) borba protiv korupcije, 2) zaštita prava nacionalnih manjina i

¹ Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine, Zagreb, travanj 2013. (VI. Završne odredbe)

ranjivih skupina, 3) decentralizacija i jačanje lokalne uprave i samouprave te 4) kulturne rute i zaštita kulturne baštine. U sklopu predsjedanja održani su brojni međunarodni skupovi od kojih u kontekstu zaštite i promicanja ljudskih prava ističemo konferenciju kojom je obilježena 10. obljetnica stupanja na snagu Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, konferenciju o obilježavanju 20. obljetnice Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Europske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, stručni seminar o integraciji Roma (Brijuni), stručni skup „Poštivanje prava djeteta u digitalnom okruženju: mogućnosti i izazovi za države“ (UN, New York) i stručni skup o ljudskim pravima starih ljudi (Vijeće Europe, Strasbourg). Države članice te glavni tajnik Vijeća Europe ocijenili su hrvatsko predsjedanje vrlo uspješnim te značajnim doprinosom zaštiti i promociji demokratskih vrijednosti i ljudskih prava u Europi.

U 2016. godini Hrvatska je, na osnovu svog međunarodnog ugleda na području promicanja i poštivanja ljudskih prava, izabrana u Vijeće za ljudska prava Ujedinjenih naroda u mandatu 2017. – 2019. Uz to, stalna predstavnik Republike Hrvatske pri Ujedinjenim narodima u Ženevi izabrana je za jednu od potpredsjednica i izvjestiteljica Vijeća za ljudska prava za 2019. godinu. Na taj način, Hrvatska će imati priliku sudjelovati u izvršnom radu najvažnijeg tijela iz sustava Ujedinjenih naroda koje se bavi ljudskim pravima.

Vezano uz dinamiku izvještavanja prema Univerzalnom periodičkom pregledu (UPR) Vijeća za ljudska prava, Hrvatska se priprema za sudjelovanje u trećem ciklusu UPR-a te će svoje nacionalno izvješće predstaviti u svibnju 2020. godine. Služba za ljudska prava Ministarstva vanjskih i europskih poslova koordinirala je izradu dobrovoljnoga Srednjoročnog izvješća (MTR) koji će biti osnova za izradu trećeg po redu Nacionalnog izvješća po UPR-a (koje će se pripremiti tijekom 2019. godine), te je isti početkom 2019. godine upućen u Ženevu.

Također, u tijeku su intenzivne aktivnosti Ministarstva vanjskih i europskih poslova uključujući i koordinaciju s drugim nadležnim tijelima vezano za predsjedavanje Republike Hrvatske Vijećem Europske unije u 2020. godini, a pri čemu će pitanja vezana uz promicanje i zaštitu ljudskih prava imati važno mjesto u predsjedavanju.

III. Tijela javne uprave u sustavu zaštite i promicanja ljudskih prava

Ministarstvo uprave je bilo nositelj šest mjera za postizanje prva tri cilja u Nacionalnom programu.² Provedena je mjera 1.1. usklađivanja posebnih propisa sa Zakonom o općem upravnom postupku, te je nije potrebno dalje predlagati. Također, Ministarstvo uprave je kroz provedbenu mjeru 1.2. kontinuirano provodilo aktivnosti u svrhu jačanja upravne inspekcije, te je donesen novi Zakon o upravnoj inspekciji (NN 15/18) koji omogućuje ustrojavanje upravne inspekcije osim u središnjem tijelu državne uprave i u uredima državne uprave u županijama, odnosno na regionalnoj razini. Ovim Zakonom uvodi se i očevidnik inspekcijskih nadzora u elektroničkom obliku koji omogućuje praćenje rada upravne inspekcije i subjekata nadzora, standardizaciju svih procesa inspekcijskog nadzora i pridonosi većoj učinkovitosti u provedbi nadzora. Kontinuirano se radi na povećanju otvorenosti i transparentnosti javne uprave: unaprjeđen je jedinstveni portal za savjetovanje s javnošću u postupcima izrade propisa i drugih akata (koji prati Ured za udruge), razvijeni su moduli izobrazbe o provedbi javnog savjetovanja u donošenju zakona, drugih propisa i akata te su uvršteni u redovne programe izobrazbe Državne škole za javnu upravu. (2.1.). U suradnji s Uredom za ljudska

² U Prilogu 1. nalazi se popis 118 ciljeva Nacionalnog programa po poglavljima, odnosno prioritetima.

prava i prava nacionalnih manjina organizirane su i provedene radionice o ustavnoj zaštiti ljudskih prava i radionice o ostvarivanju prava pripadnika nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj. U suradnji s Uredom zastupnice Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava organizirane su i provedene radionice „Državni službenici u zaštiti ljudskih prava“ i „Centri za socijalnu skrb u fokusu Europskog suda za ljudska prava“. Državna škola za javnu upravu kontinuirano podiže razinu informiranosti dužnosnika i profesionalnost službenika kako bi se povećala senzibilnost na standarde inkluzivnog društva u tijelima državne uprave. Godišnji plan izobrazbe i usavršavanja službenika jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave se izrađuje kontinuirano od 2012. godine, od kada je izrađena analiza procjena potreba. Radionice se provode diljem Hrvatske, a dio radionica se organizira u suradnji s Hrvatskom zajednicom županija.

IV. Pravosuđe i ljudska prava

S ciljem smanjenja broja predmeta, kraćeg trajanja sudskih postupaka te njihovog provođenja u razumnom roku, dosljedno i kontinuirano se provode sve normativne, organizacijske i druge mjere predviđene Strategijom razvoja pravosuđa za razdoblje 2013.-2018.

Važnim izmjenama organizacijskih propisa tijekom 2012. i 2013. te donošenjem Zakona o sudovima (NN 28/13) kojim su uvedene novine u pravosuđu (zaštita prava na suđenje u razumnom roku, nadograđene odredbe za ovlasti i dužnosti predsjednika suda, proširen broj i vrsta predmeta koje sudski savjetnici samostalno provode i dr.), stvoren je nužni institucionalni okvir koji se nastavio primjenjivati i u 2014. godini, kada je donošenjem Zakona o područjima i sjedištima sudova (NN 128/14) te Zakona o područjima i sjedištima državnih odvjetništava (NN 128/14), normativno proveden teritorijalni preustroj mreže prvostupanijskih sudova te reforma žalbenog postupka.

Nova mreža općinskih sudova i općinskih državnih odvjetništava započela je s radom 1. travnja 2015., a mreža prekršajnih sudova 1. srpnja 2015., a čime se narednih godina u većoj mjeri utjecalo na ujednačavanje radne opterećenosti pravosudnih tijela i dužnosnika, učinkovitost u radu, a time i na kvalitetu i brzinu u pružanju pravne zaštite te smanjenje broja povreda prava na suđenje u razumnom roku.

Veliku ulogu u povećanju učinkovitosti rada sudova i smanjenju broja neriješenih predmeta imale su izmjene materijalnih i postupovnih propisa tijekom 2013. i 2014. godine, naročito Zakona o parničnom postupku, Ovršnog zakona, Prekršajnog zakona i Zakona o kaznenom postupku, čije su posljedice na koncentraciju i trajanje sudskih postupaka bile vidljive i tijekom 2015. godine.

U 2017. godini doneseni su Akcijski planovi za rješavanje predmeta starijih od 10 godina na općinskim, trgovačkim, županijskim sudovima i Visokom trgovačkom sudu te se kontinuirano prati dinamika rješavanja takvih predmeta s ciljem njihovog potpunog rješavanja.

Trendovi kretanja broja neriješenih predmeta statistički se redovno prate i analiziraju te je u odnosu na stanje 31. prosinca 2014., kada je na svim sudovima ukupno bilo 616 686 neriješenih predmeta, zamjetan nastavak smanjenja broja neriješenih predmeta, kojih je na dan 31. prosinca 2016. bilo 508 931, a na dan 31. prosinca 2018. bilo 407 062.

U 2018. godini nastavljeno je s racionalizacijom općinskih i prekršajnih sudova donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 67/18), Zakona o područjima i sjedištima sudova (NN 67/18) te drugih propisa potrebnih za provođenje spajanja, čime je 1. siječnja 2019. stupila na snagu nova mreža prvostupanjskih pravosudnih tijela prvenstveno zbog spajanja općinskih i prekršajnih sudova u općinske sudove, što će također doprinijeti bržem rješavanju sudskih predmeta i jačanju instituta suđenja u razumnom roku.

Doneseni su Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom sudbenom vijeću (NN 67/18) i Zakon o Državnoodvjetničkom vijeću (NN 67/18), čime su dalje objektivizirani kriteriji za imenovanje pravosudnih dužnosnika.

Unaprijeđena je tehnička i informatička opremljenost sudova budući da je tijekom 2018. godine uveden eSpis i na Vrhovnom sudu Republike Hrvatske.

Po pitanju ratnog naslijeđa i procesuiranja ratnih zločina, učinjeni su dodatni naponi kako bi se unaprijedila regionalna suradnja. Predstavnici Ministarstva pravosuđa redovito sudjeluju na konferencijama i okruglim stolovima u organizaciji udruga. Nastavlja se provedba statističkih pokazatelja o kaznenim djelima diskriminacije i kaznenim djelima u vezi sa zločinom iz mržnje. Prema godišnjim izvješćima pučke pravobraniteljice i dalje raste nepovjerenje pojedinaca u pravosudni sustav i broj onih koji su nezadovoljni sudskim presudama.

V. Prioritetna područja i posebno osjetljive skupine građana

U nastavku se analizira provedba pojedinih ciljeva i mjera iz Nacionalnog programa kroz određena prioritetna područja i u odnosu na zaštitu posebno osjetljivih skupina građana.

1. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

S ciljem uklanjanja diskriminacije žena i uspostavljanja stvarne ravnopravnosti spolova Ured za ravnopravnost spolova pratio je provedbu Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine.

Prema godišnjim izvješćima pravobraniteljice za ravnopravnost spolova najveći broj pritužbi i dalje se odnosi na područje rada i zapošljavanja te socijalne sigurnosti, a najviše se pritužuju žene. U izvješću za 2017. godinu pravobraniteljica je ukazala i na trendove koji odražavaju nejednakost žena na tržištu rada, a istovremeno pogoduju nepovoljnom demografskom procesu. Treba nastaviti s mjerama koje doprinose stvarnoj ravnopravnosti spolova.

U tijeku je izrada nove Nacionalne politike za ravnopravnost spolova.

2. SUZBIJANJE RASNE I DRUGE DISKRIMINACIJE

S ciljem primjene Zakona o suzbijanju diskriminacije (NN 85/08, 112/12) u skladu s pravnom stečevinom EU i dobrom praksom država članica kontinuirano se organiziraju stručni seminari o odredbama domaćeg i europskog zakonodavstva na području borbe protiv diskriminacije za suce, odvjetnike, državne odvjetnike, policiju, državne službenike i organizacije civilnoga društva. Kontinuirana provedba navedene mjere osigurana je kroz

Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije za razdoblje 2017.-2022. godine (dalje u ovom odlomku: Nacionalni plan) kroz aktivnosti organizacije stručnih seminara na temu zločina iz mržnje, govora mržnje te Zakona o suzbijanju diskriminacije.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina je tijekom provedbenog razdoblja organizirao stručne seminare o odredbama domaćeg i europskog zakonodavstva na području borbe protiv diskriminacije za predstavnike sindikata i poslodavaca s naglasakom na primjenu EU Povelje o temeljnim pravima. Tijekom izrade Nacionalnog plana prepoznata je važnost aktivne uloge sindikata, predstavnika radnika i udruga poslodavaca u borbi protiv diskriminacije s obzirom na njenu pojavnost u području rada i zapošljavanja. Stoga su Akcijskim planom za provedbu Nacionalnog plana predviđene edukacije navedenih dionika o Zakonu o suzbijanju diskriminacije, Zakonu o ravnopravnosti spolova te antidiskriminacijskim odredbama Zakona o radu.

Ministarstvo pravosuđa izradilo je i Statistički list za praćenje predmeta vezanih uz diskriminaciju i osnovu diskriminacije (SLD-P).

Osiguran je sustav praćenja i dokumentiranja kaznenih djela diskriminacije i kaznenih djela u vezi sa zločinom iz mržnje. Ministarstvo pravosuđa redovito podnosi evidencije i statističke podatke o sudskim predmetima vezanim uz diskriminaciju pučkoj pravobraniteljici.

Tijekom 2017. i 2018. godine Ravnateljstvo policije provodilo je nacionalni preventivni program „Zajedno protiv govora mržnje“ u suradnji s nadležnim državnim institucijama, jedinicama lokalne i područne samouprave, sveučilišnom i znanstvenom zajednicom, odgojno-obrazovnim ustanovama, sportskim organizacijama i klubovima, udrugama, medijama, sportašima, glazbenicima, umjetnicima i drugim istaknutim članovima društvene zajednice s ciljem promicanja kulture tolerancije i nenasilja te prevencije svih oblika govora mržnje kao društveno neprihvatljivog oblika ponašanja te u konačnici prevenciju kriminaliteta kojeg motiviraju različiti oblici mržnje.

3. PRAVA NACIONALNIH MANJINA

Registar vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina koji vodi Ministarstvo uprave ustanovljen je sukladno odredbama Zakona o Registru vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (NN 80/11 i 34/12) i Pravilnika o obrascima i načinu vođenja Registra vijeća, koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina (NN 106/11). Sukladno navedenim propisima, u Registar se upisuju vijeća, predstavnici, koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina te drugi oblici udruživanja nacionalnih manjina koji se osnivaju sukladno međunarodnim ugovorima.

U okviru IPA projekta “Potpora učinkovitoj provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina” razvijen je e-sustav kojim se prikupljaju podaci za praćenje provedbe Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (dalje u tekstu: UZPNM), te su izdani priručnik i brošura o Ustavnom zakonu o pravima nacionalnih manjina s pregledom prava pripadnika nacionalnih manjina i informacijama o e- sustavu.

Ministarstvo uprave kao nositelj mjere 16.1. Unaprijediti biračko pravo nacionalnih manjina i izbor predstavnika nacionalnih manjina u Hrvatski sabor u okviru cilja 16. Unaprijediti i ubrzati postupke suđenja za ratne zločine, smatra da ovu mjeru ne treba više predlagati, jer je

ostvarena kroz provedbu mjere 17.1. Unaprijediti biračko pravo nacionalnih manjina i izbor predstavnika za Hrvatski sabor kako bi se izbjegla segregacija u popisu birača, a time i na biračkim mjestima te spriječiti kršenje načela tajnosti na biračkim mjestima (cilj 17. Suzbijati etničku diskriminaciju). Tako je Zakon o registru birača (NN 144/12 i 105/15) omogućio pripadnicima nacionalnih manjina, koji imaju pravo na zastupljenost u Hrvatskom saboru, da se kod provedbe izbora za Hrvatski sabor iskazuju na općem izvratku popisa birača čime se izbjegava segregacija, a što je i provedeno kod izbora za Hrvatski sabor održanih 8. studenoga 2015. i kod prijevremenih izbora za Hrvatski sabor održanih 11. rujna 2016.

Po pitanju ratnog nasljeđa i procesuiranja ratnih zločina učinjeni su dodatni naponi kako bi se unaprijedila regionalna suradnja (mjera 16.2.). Zbog nedostupnosti samih počinitelja zločina, a ponekad i samih svjedoka i dokaznih materijala, regionalna suradnja je ključna u učinkovitom privođenju pravdi svih počinitelja zločina i stvaranju uvjeta za pomirenje. Iz tog razloga i na hrvatsku inicijativu, ministar pravosuđa Republike Hrvatske sastao se u ožujku 2018. godine s ministricom pravde Republike Srbije. Prilikom tog susreta dogovoreno je formiranje dvaju zajedničkih povjerenstava koja će raditi na rješavanju procesuiranju ratnih zločina, kao i na razmjeni popisa osoba optuženih ili osuđenih za ratne zločine. Sukladno tom dogovoru održana su tri sastanka dužnosnika i stručnjaka u Zagrebu i Beogradu, te će se oni nastaviti održavati s ciljem stvaranja adekvatnog pravnog okvira procesuiranja ratnih zločina kojim bi se prije svega uredilo pitanje nadležnosti za kazneni progon ratnih zločina. Uočeni su problemi vezani uz provedbu mjere po pitanju dostave popisa optuženih ili osuđenih za ratne zločine budući da je srbijanska strana dostavila nepotpune popise.

U cilju što potpunijeg ostvarivanja prava pripadnika nacionalnih manjina Vlada Republike Hrvatske putem nadležnih tijela kontinuirano poduzima različite mjere i aktivnosti usmjerene na provedbu UZPNM, te je u većini područja postignut zadovoljavajući napredak: kulturna autonomija nacionalnih manjina; odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina; ostvarivanje vjerskih prava; zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u predstavničkim i izvršnim tijelima na državnoj i lokalnoj razini; provedba Nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje od 2013. do 2020. godine i operativnog Akcijskog plana te razvijanje tolerancije prema različitosti i suzbijanje diskriminacije.

U cilju daljnjeg unaprjeđenja postojeće razine zaštite prava nacionalnih manjina Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 24. kolovoza 2017. godine usvojila Operativne programe za nacionalne manjine za razdoblje od 2017. do 2020. godine, te će kvaliteta i razina ostvarenog biti vidljiva temeljem izvješća koje će razmotriti Vlada.

4. NESTALE OSOBE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Institucionalni proces traženja nasilno odvedenih i nestalih osoba tijekom Domovinskog rata nastavlja se i 28.-u godinu od početka Domovinskog rata te potvrđuje punu predanost i posebni interes Republike Hrvatske u rješavanju ovog najznačajnijeg humanitarnog pitanja. Sustavni, cjeloviti pristup traženju nestalih osoba, utemeljen na učinkovitoj međuresornoj suradnji, u skladu s načelima transparentnosti, objektivnosti, zabrane povlašćivanja i diskriminacije ugrađen je u cjelokupni djelokrug rada Uprave za zatočene i nestale. Osobiti interes Uprave za zatočene i nestale je zaštita obitelji nasilno odvedenih i nestalih osoba, te se stoga nastavlja partnerska suradnja s udrugama koje okupljaju članove obitelji nestalih, a o intenzivnim naporima svjedoči i činjenica kako je pripremljen Nacrt prijedloga Zakona o

osobama nestalim u Domovinskom ratu usmjeren upravo na osiguranje prava na istinu o sudbini njihovih nestalih članova obitelji, a koji se trenutno razmatra u Hrvatskom saboru.

Iako je prvenstveno samostalnim naporima nadležnih tijela Republike Hrvatske riješena većina slučajeva nestalih osoba, Uprava za zatočene i nestale i dalje traga za ukupno 1905 neriješenih sudbina osoba nestalih tijekom Domovinskog rata. Od 1995. godine, kada je započeo proces ekshumacija žrtava agresije na Republiku Hrvatsku do 25. veljače 2019. otkriveno je 150 masovnih grobnica i više od 1400 pojedinačnih grobnica iz kojih su ekshumirani posmrtni ostaci 3991 hrvatskog branitelja i civila. Osim toga, iz zajedničkih grobnica nastalih humanom asanacijom 1995. godine, ekshumirani su posmrtni ostaci ukupno 1171 osobe čime su sveukupno ekshumirani posmrtni ostaci 5162 osobe iz Domovinskog rata. Procesom identifikacije do danas su konačno identificirani posmrtni ostaci 4251 osobe, dok su neidentificirani posmrtni ostaci u cijelosti obrađeni te privremeno dostojno pohranjeni u zajedničkim grobnicama na Gradskom groblju „Mirogoj“ u Zagrebu i Centralnom groblju u Osijeku, odnosno na mjestima gdje su ekshumirani.

Provedbene mjere usmjerene na cilj rješavanja svih slučajeva osoba nestalih tijekom Domovinskog rata predstavljaju samu srž procesa traženja nestalih osoba, a u kojoj svaka od mjera predstavlja uvjet bez kojih proces traženja ne može učinkovito funkcionirati kao cjelina. Slijedom toga, svaka od navedenih mjera predstavlja ključnu aktivnost u traženju nestalih osoba.

Nacionalni program kao strateški dokument Vlade Republike Hrvatske obuhvaća i područje pitanja osoba nestalih u Domovinskom ratu, smještajući ga u jedno od prioritarnih područja ljudskih prava u Republici Hrvatskoj i na taj način dodatno afirmira te potiče vidljivost preostalih neriješenih sudbina nestalih osoba iz Domovinskog rata i naglašava jasnu predanost Republike Hrvatske i nadležnih institucija u daljnjem, posvećenom rješavanju ovog pitanja.

5. PRAVA AKTIVNIH SUDIONIKA I STRADALNIKA DOMOVINSKOG RATA

Mjere i aktivnosti usmjerene na poboljšanje skrbi za hrvatske branitelje i stradalnike iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji u razdoblju primjene Nacionalnog programa provodile su se kontinuirano temeljem osiguranih sredstava za dosljednu primjenu prava iz Zakona o pravima hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji i prava iz programa i projekata koje provodi Ministarstvo hrvatskih branitelja, a koji su usmjereni na podizanje kvalitete življenja hrvatskih branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata i članova njihovih obitelji, njihove konkurentnost na tržištu rada te podupiranje projekata u području zaštite prava osoba s invaliditetom i projekti udruga vezani za razne oblike psihosocijalne i pravne potpore. Ujedno, pripremala se zakonska osnova za poboljšanje te skrbi te pronašli novi načini rješavanja prepoznatih problema braniteljsko-stradalničke populacije. Rezultat tih nastojanja je novi Zakon o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji (NN 121/17) koji je stupio na snagu 14. prosinca 2017.

Ministarstvo hrvatskih branitelja posebnu pažnju posvetilo je brizi o zdravlju i dobrobiti hrvatskih branitelja i stradalnika iz Domovinskog rata nastojeći osigurati provedbu onih

programa i aktivnosti kojima se odgovora na njihove aktualne zdravstvene probleme i potrebe.

Nastavljena je provedba *Nacionalnog programa psihosocijalne i zdravstvene pomoći sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata, Drugog svjetskog rata te povratnicima iz mirovnih misija* s osnovnim ciljem pružanje konkretne, cjelovite i najkvalitetnije moguće psihosocijalne pomoći što većem broju korisnika u potrebi, a dugoročno podizanje opće kvalitete života i podupiranja potpune psihosocijalne reintegracije svih sudionika i stradalnika rata na području cijele Republike Hrvatske kao i članova njihovih obitelji.

Iako su od završetka Domovinskog rata prošla već više od dva desetljeća, centri za psihosocijalnu pomoć i dalje bilježe velik broj intervencija i osoba u potrebi za takvom vrstom pomoći i potpore što je pokazatelj da mjeru treba nastaviti.

U 2018. godini donesen je novi *Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji* kojim je proširena ciljna skupina i na djecu dragovoljaca i djeca HRVI iz Domovinskog rata, a pojedine mjere (kao što je mjera samozapošljavanja) planiraju se financirati sredstvima Europskog socijalnog fonda. Ujedno, Ministarstvo će nastaviti s redovitim ažuriranjem formiranih baza podataka korisnika mjera Programa, s time da tu mjeru nije potrebno prikazivati kao posebnu mjeru unutar Nacionalnog programa, jer se radi o redovitim aktivnostima Ministarstva hrvatskih branitelja koje se vežu uz Program stručnog osposobljavanja i zapošljavanja hrvatskih branitelja i članova njihovih obitelji. Također, Ministarstvo hrvatskih branitelja nastavlja s uspostavljanjem suradnje s drugim institucijama i poduzetnicima u vidu plasmana proizvoda i usluga zadruga hrvatskih branitelja (npr. suradnja s „Podravkom“ za razdoblje od 2018. do 2020. godine).

Ministarstvo hrvatskih branitelja financiralo je projekte promicanja vrijednosti Domovinskog rata i psihosocijalne podrške hrvatskim braniteljima i stradalnicima Domovinskog rata koje provode udruge iz Domovinskog rata.

U narednom razdoblju, nameće se nužna potreba psihosocijalnog osnaživanja pružanjem sustavne psihosocijalne podrške kroz različite oblike izvaninstitucionalne potpore i pomoći, u čemu posebnu ulogu imaju braniteljske i stradalničke udruge s obzirom na područje djelovanja, te će Ministarstvo nastaviti s provedbom natječaja za udruge iz Domovinskog rata u cilju postizanja trajnog učinka kvalitetne skrbi o hrvatskim braniteljima i stradalnicima iz Domovinskog rata, zaštite njihova ugleda, časti i dostojanstva te očuvanja temeljnih vrijednosti Domovinskog rata.

Ministarstvo hrvatskih branitelja je kontinuirano provodilo *Projekt rješavanja pristupačnosti objektima osoba s invaliditetom*. Također, sukladno osiguranim sredstvima, Ministarstvo je provodilo stambeno zbrinjavanje dodjelom stanova, stambenih kredita i financijskih potpora, a provodi i EU projekte koji su usmjereni na povećanje kvalitete življenja hrvatskih branitelja i stradalnika Domovinskog rata.

Zaključno, mjere i aktivnosti koje su provođene u cilju poboljšanja skrbi za hrvatske branitelje i stradalnike iz Domovinskog rata i članove njihovih obitelji pokazale su se učinkovitima te ih treba nastaviti provoditi i u daljnjem razdoblju.

6. PRAVO NA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ

Povećana je vidljivost instituta besplatne pravne pomoći budući da je u razdoblju od 1. siječnja 2013. do 31. prosinca 2016. došlo do značajnog povećanja broja korisnika besplatne pravne pomoći u odnosu na razdoblje od 1. veljače 2009. do 31. prosinca 2012. Ministarstvo pravosuđa smatra da ovu mjeru treba spojiti s provedbenom mjerom 26.3. jer se i jednom i drugom mjerom nastoji povećati vidljivost instituta besplatne pravne pomoći.

Mjera provedbe obrazovanja sudaca, državnih službenika i pružatelja besplatne pravne pomoći nije provedena na način kako je to predviđeno u Nacionalnom programu budući da su nedoumice vezane uz provedbu Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (dalje u tekstu: ZBPP), (NN 143/13) rješavane slanjem odgovora na pojedinačne upite sudaca ili dostavom pisanih mišljenja o provedbi ZBPP-a svim sudovima. Prema mišljenju Ministarstva pravosuđa, s obzirom da je ZBPP u primjeni duže od pet godina, navedenu mjeru nije potrebno provoditi u narednom razdoblju za koje se donosi novi Nacionalni program.

Kontinuirano se provodi mjera izrade promotivnih i edukativnih materijala koji će biti dostupni svim prvostupanjskim sudovima i upravnim tijelima te pri ovlaštenim pružateljima pravne pomoći, te je prijedlog da se ova mjera zadrži i u novom Nacionalnom programu.

Također se kontinuirano provodi mjera organizacije događaja na temu besplatne pravne pomoći, te se također preporuča da se navedena mjera zadrži u novom Nacionalnom planu.

7. SLOBODA MEDIJA

Prema indeksu sloboda medija u svijetu, kojeg rade Reporteri bez granica (RSF), od 2013. do 2017. godine bilježi se trend pada Hrvatske na ljestvici rangiranih zemalja, pa je tako u izvješću RSF za 2017. godinu Hrvatska bila na 74. mjestu. Međutim, u 2018. godini Hrvatska je bila na 69. mjestu od ukupno 180 rangiranih zemalja.

Potrebno je uložiti dodatne napore u osvještavanje i edukaciju svih dionika u društvu, a posebice za prevenciju i suzbijanje govora mržnje u svim njegovim oblicima.

8. PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA

Povjerenik za informiranje redovito podnosi Izvješća o provedbi Zakona o pravu na pristup informacijama. Iako postoji izvjestan napredak nakon donošenja Zakona, potrebno je uložiti dodatne napore u osvještavanje i edukaciju svih dionika u društvu, posebice za podizanje razine svijesti javnosti o važnosti i mogućnostima ostvarivanja pristupa informacijama kao i za daljnje jačanje kapaciteta tijela državne uprave za pravovremenu i učinkovitu provedbu Zakona.

9. PRAVO NA ZAŠTITU OSOBNIH PODATAKA

Prema Zakonu o provedbi Opće uredbe o zaštiti podataka (NN 42/18) Agencija za zaštitu osobnih podataka je nadzorno tijelo u smislu odredbe članka 51. Opće uredbe o zaštiti podataka. Agencija daje velik broj rješenja, preporuka i mišljenja te redovito podnosi Godišnja izvješća o radu i Strateške planove. Publiciran je velik broj letaka, brošura i vodiča. Postoji izvjestan napredak u ovom području, iako i dalje ima mjesta za napredak i poboljšanje svijesti građana o pravu na zaštitu osobnih podataka.

10. VJERSKA PRAVA I SLOBODE

Iz razloga navedenih u Izvješću o provedbi mjera u 2015. i 2016. godini, mjere pod rednim brojem 33.1. i 34.1. Nacionalnog programa koje se odnose na izradu novog Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica, kojim će se utvrditi kriteriji i način održavanja nastave vjeronauka te uređenje pravnih odnosa za sklapanje braka, nisu provedene (u planiranom roku). Međutim, Komisija za odnose s vjerskim zajednicama Vlade Republike Hrvatske usuglasila je tekst prijedloga novog zaključka Vlade Republike Hrvatske kojim se određuju kriteriji za sklapanje ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa na temelju članka 9. stavka 1. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica (NN 83/02 i 73/13) i koji će uputiti na donošenje Vladi Republike Hrvatske sukladno odredbama Poslovnika Vlade Republike Hrvatske (NN 154/11, 121/12, 7/13, 61/15, 99/16 i 57/17). Ugovorom o pitanjima od zajedničkog interesa kojeg sukladno članku 9. stavku 1. Zakona o pravnom položaju vjerskih zajednica mogu sklopiti Vlada Republike Hrvatske i vjerska zajednica ustrojava se vjerski odgoj u ustanovama predškolskog odgoja, te nastava vjeronauka u osnovnim i srednjim školama. Također, brak se u vjerskom obliku s učincima građanskoga braka sklapa pred službenikom vjerske zajednice koja s Republikom Hrvatskom ima sklopljen ugovor o pitanjima od zajedničkog interesa.

Budući da će vjerskim zajednicama donošenjem novog zaključka Vlade Republike Hrvatske biti omogućena pravična mogućnost za podnošenje zahtjeva za sklapanje ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa i postavljen pravni okvir (kriteriji) za sklapanje ugovora o pitanjima od zajedničkog interesa, ove mjere nije potrebno navoditi u novom nacionalnom programu za zaštitu i promicanje ljudskih prava.

Ostvarena je mjera ubrzanja postupaka koji se po zahtjevima vjerskih zajednica vode u smislu Zakona o naknadi za imovinu oduzetu za vrijeme jugoslavenske komunističke vladavine.

11. ZAŠTITA PRAVA I DOSTOJANSTVA RADNIKA

Poboljšana je pravni okvir u odnosu na povećanje iznosa minimalne plaće. Uslijed zakonske intervencije kojom je dopunjena definicija minimalne plaće na način da ista sada iz svoje strukture isključuje povećanja po osnovi prekovremenog rada, noćnog rada te rada nedjeljom, blagdanom ili nekim drugim danom, za koji je zakonom određeno da se ne radi, smanjen je broj osoba ispod granice siromaštva. Također je, uslijed preciznijeg i poboljšanog statističkog praćenja podataka koji ukazuju na broj radnika koji primaju minimalnu plaću, a prema podacima iz 2018. godine, razvidno da je broj tih radnika sada nešto veći od 40 000.

S obzirom da je 1. siječnja 2019. stupio na snagu novi Zakon o minimalnoj plaći, te će se istodobno raditi na kontinuiranom rastu visine iznosa minimalne plaće putem Uredbi Vlade Republike Hrvatske, smatramo da mjeru ne treba navoditi u okviru novog nacionalnog programa. .

Cilj koji predviđa kako omogućiti radnicima ostvarenje prava na rad u dijelu koji se odnosi na mjeru izmjene Zakona o poticanju zapošljavanja, nije proveden, jer se odustalo od izmjena Zakona o poticanju zapošljavanja kojima bi se, osim u poljoprivredi, omogućilo zapošljavanje i na drugim privremenim i povremenim poslovima. Naime, Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava je tijekom 2013. godine provelo normativnu proceduru te postupke savjetovanja i javne rasprave, sukladno propisima o procjeni učinaka propisa. Tijekom postupka javne rasprave o Nacrtu prijedloga zakona o povremenim poslovima, zainteresirana javnost nije u pretežitoj mjeri izrazila podršku ovom zakonodavnom prijedlogu, stoga je navedeni Nacrt povučen iz procedure donošenja. Dana 12. prosinca 2013. Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava objavilo je Informaciju o povlačenju predložene normativne opcije. Kako su novim Zakonom o radu iz 2014. godine uvedeni fleksibilniji oblici rada, predlaže se odustati od ove mjere.

Što se tiče neslužbenog tržišta rada, nadzor nezakonitog zapošljavanja („rada na crno“) utvrđen je kao prioritarna aktivnost inspektora rada i u programima rada Inspektorata rada. Inspektori rada u većini inspeksijskih nadzora provedbe propisa iz područja radnih odnosa nadziru i provedbu odredbi koje se odnose na obvezu sklapanja ugovora o radu i prijavu radnika nadležnim tijelima mirovinskog i zdravstvenog osiguranja. Prema podacima o inspeksijskim nadzorima inspektora rada obavljenim u razdoblju od 2013. do 2016. godine, postotak navedenih nezakonitosti u odnosu na broj obavljenih inspeksijskih nadzora u tom je razdoblju nešto manji u odnosu na podatke za 2011. i 2012. godinu te je u tom smislu navedeni cilj ostvaren. Međutim, napominje se da je više pojava oblika „rada na crno“ koje uređuju različiti propisi i koje nadziru različita tijela državne uprave. Nadalje, sama mjera vezana za kadrovske osnaživanje nadzornih i inspeksijskih institucija nije uspješno provedena zbog određenih ograničenja zapošljavanja u državnoj službi te izražene fluktuacije kadrova u inspekciji rada (odlasci u mirovinu ili na drugo radno mjesto), zbog čega u navedenom razdoblju nije povećan broj inspektora rada unatoč zapošljavanju određenog broja novih inspektora. Navedenu mjeru smatramo važnom i u budućnosti.

Kontinuirano se provodi jačanje socijalnog dijaloga jačanjem kapaciteta socijalnih partnera.

Ministarstvo pravosuđa smatra da ono ne bi trebalo biti nositelj mjere edukacije izmiritelja u individualnim i kolektivnim radnim sporovima. Također bi trebalo uzeti u obzir da bi edukacije trebali provoditi treneri izmiritelji koji imaju iskustva u vezi s mirenjem u radnim sporovima.

12. POSEBNA ZAŠTITA OBITELJI

Kontinuirano se radi na podizanju svijesti i senzibiliziranju javnosti o problemu nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te informiranju o načinima ostvarivanja prava na zaštitu od nasilja što uključuje i obilježavanje Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama 22. rujna svake godine. Upravo na taj datum 2017. godine Vlada Republike Hrvatske usvojila je Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2017. do 2022. godine.

Strategija ima 33 mjere i obuhvaća sedam područja: Prevenciju nasilja u obitelji, Zakonodavni okvir iz područja zaštite od nasilja u obitelji, Zbrinjavanje i potporu žrtvama nasilja u obitelji, Psihosocijalni tretman počinitelja nasilja u obitelji, Unaprjeđenje međuresorne suradnje, Izobrazbu stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji i Senzibilizaciju javnosti za problematiku nasilja u obitelji. Nositelji aktivnosti su tijela državne uprave, jedinice lokalne samouprave i jedinice područne (regionalne) samouprave te organizacije civilnoga društva.

U odnosu na mjeru povećanja dostupnosti psihosocijalnog tretmana počinitelja nasilja u obitelji, a s obzirom na dostupnost provođenja zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana, nije u dovoljnoj mjeri postignut cilj mjere koju kao sankciju izriče prekršajni sud i upućuje počinitelja nasilja u obitelji na provođenje kod ovlaštenog provoditelja koji je s Ministarstvom pravosuđa potpisao ugovor. Mjera se ne provodi u pojedinim županijama, a postoje i određene poteškoće u provođenju u nekim županijama u kojima se godinama provodi. Mjeru bi trebalo zadržati i u novom NAP-u. Novi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 70/17) stupio je na snagu 1. siječnja 2018. godine, a donesen je i novi Pravilnik o provođenju zaštitne mjere obveznog psihosocijalnog tretmana (NN 116/18). Edukacija službenika zatvorskog sustava za provođenje ovog posebnog programa je provedena u 2018. godinu te je potrebno mjeru nastaviti provoditi i u narednom razdoblju.

Hrvatski sabor je 13. travnja 2018. godine donio Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, a Konvencija je u odnosu na Republiku Hrvatsku stupila na snagu 1. listopada 2018. Svrha Konvencije jest prvenstveno zaštititi žene od svih oblika nasilja te spriječiti, progoniti i ukloniti nasilje nad ženama i nasilje u obitelji, pridonijeti suzbijanju svih oblika nasilja i diskriminacije, promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca te razvoj sveobuhvatnih okvira, politika i mjera za zaštitu i pomoć žrtvama svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, promicati međunarodnu suradnju i pružati podršku i pomoć organizacijama i institucijama u uspostavljanju učinkovite suradnje te usvajanju sveobuhvatnog pristupa u suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Izrađen je prijedlog novog *Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji* koji osigurava integrirani pristup koji obuhvaća međuresorno djelovanje svih dionika koji sudjeluju u zaštiti žrtava, uz naglasak na prevenciju i tretman počinitelja nasilja radi modifikacije ponašanja i stereotipnih uvjerenja koja pridonose nasilnom ponašanju. Sukladno važećim zakonskim propisima Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, među ostalim, propisuje da postupke u vezi s nasiljem u obitelji treba provoditi žurno, bez odgode, uvažavajući prava žrtve i s osobitim senzibilitetom za žene, djecu, osobe s invaliditetom i starije osobe kao žrtve nasilja u obitelji.

Uoči Međunarodnog dana borbe protiv nasilja nad ženama, u studenom 2018. godine, ministri nadležni za vanjske i europske poslove, poslove policije, socijalne skrbi, zdravlja, pravosuđa i uprave potpisali su *Sporazum o međuresornoj suradnji u sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*. Temeljem odredbi Sporazuma osnovan je Nacionalni tim za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji kojeg čine ministri potpisnici Sporazuma, glavni državni odvjetnik, suci Vrhovnog i Visokog prekršajnog suda te predstavnice organizacija civilnoga društva koje se bave pružanjem pomoći žrtvama nasilja u

obitelji.

U tijeku je uspostava i županijskih timova za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koje čine djelatnici centara za socijalnu skrb i njihovih podružnica – obiteljskih centara, policije, zdravstvenih ustanova, pravosudnih tijela, ureda u Gradu Zagrebu i županijama nadležnih za obrazovanje, te predstavnici organizacija civilnoga društva koje se aktivno bave pružanjem pomoći i podrške žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

U prethodnom razdoblju provedene su edukacije predstavnika različitih sustava koji postupaju u slučajevima nasilja koje su obuhvatile prikaz primjene međunarodnih konvencija i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, utjecaj stereotipnih stavova i uvjerenja na nasilno ponašanje, obveze nadležnih tijela - ulogu policije u prevenciji i zaustavljanju nasilja, integrirani pristup problemu nasilja iz perspektive sustava socijalne skrbi, važnosti ranog prepoznavanja rizika i prevencije nasilja iz perspektive sustava odgoja i obrazovanja, ulogu liječnika školske medicine u prepoznavanju nasilja u obitelji, sustav podrške žrtvama i svjedocima u RH te ulogu probacijskog sustava u unapređenju zaštite žrtava. U cilju daljnjeg unaprjeđenja rada djelatnika svih sustava koji su dužni postupati u slučajevima nasilja planirano je daljnje provođenje zajedničkih programa izobrazbe za članove županijskih timova te izobrazbe djelatnica skloništa za žrtve nasilja.

Sigurnosnu mjeru obveznog psihosocijalnog tretmana, propisanu člankom 70. Kaznenog zakona (NN 125/11 i 144/12), sud može izreći počinitelju koji je počinio kazneno djelo s obilježjem nasilja (uključujući nasilje u obitelji), ako postoji opasnost da će počiniti isto ili slično djelo. Ministarstvo pravosuđa donijelo je novi Pravilnik o izvršavanju psihosocijalnog tretmana izrečenog počinitelju kaznenog djela s obilježjem nasilja (NN 103/2018) kojim je propisalo da se psihosocijalni tretman izvršava u kaznionici, zatvoru, odgojnom zavodu, probacijskom uredu, zdravstvenoj ustanovi te kod pravne odnosno fizičke osobe specijalizirane za otklanjanje nasilnog ponašanja.

Psihosocijalni tretman provodi psihijatar, psiholog, socijalni pedagog i socijalni radnik s najmanje tri godine radnog iskustva u struci, sukladno Standardima. Ministar pravosuđa osnovao je Stručno povjerenstvo za provedbu, praćenje i nadzor izvršavanja psihosocijalnog tretmana izrečenog počinitelju kaznenog djela s obilježjem nasilja. Tijekom 2018. godine Stručno povjerenstvo je donijelo Standarde za provedbu psihosocijalnog tretmana te su isti objavljeni na Internet stranici Ministarstva pravosuđa. S obzirom da se, sukladno novom pravilniku, psihosocijalni tretman može izvršavati i u probacijskom uredu, u okviru europskog projekta T544081 i T544081 TF - Podrška daljnjem razvoju sustava probacije, educirani su probacijski službenici za njegovu provedbu. Tijekom 2018. godine probacijski službenici su započeli s provedbom istog.

13. ZAŠTITA PRAVA DJECE

Postignut je izvjestan napredak o ovom području; Vlada Republike Hrvatske je 25. rujna 2014. usvojila Nacionalnu strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine, Hrvatski sabor je donio Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem 2013. godine, te 2017. godine Zakon o

potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi.

Kontinuirano se informira i senzibilizira javnost o pravima djece i odgovornom roditeljstvu. Agencija za elektroničke medije je u suradnji s UNICEF-ovim uredom za Hrvatsku organizirala raspravu o prijedlogu novog Pravilnika o zaštiti maloljetnika, pokrenut je portal *medijskapismenost.hr* koji je proizašao je iz kampanje Agencije za elektroničke medije i UNICEF-a “Birajmo što gledamo”, a u srpnju 2018. godine Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku organiziralo je okrugli stol “Zaštita dobrobiti djece u situacijama razdvojenog i konfliktnog roditeljstva“. Redovito se obilježavaju Međunarodni dan Konvencije o prvim djeteta te Dječji tjedan.

Temeljem Sporazuma o suradnji na nacionalnom programu „Za snažniju obitelj“ (2. srpnja 2017.), Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku i UNICEF Hrvatska nastavili su suradnju koja uključuje provedbu zajedničkih preventivnih aktivnosti usmjerenih osnaživanju obitelji odnosno jačanju i širenju socijalnih usluga za obitelji s djecom koje su u sustavu socijalne skrbi.

Program obuhvaća tri područja:

- I. Unaprjeđenje usluga obiteljima u riziku od izdvajanja djece u kojima se provode mjere obiteljsko pravne zaštite djeteta,
- II. Jačanje roditeljskih kompetencija i podrška odgovornom roditeljstvu, kroz program „Rastimo zajedno i mi“,
- III. Razvoj programa podrške udomiteljima za djecu, razvoj instrumenata za procjenu za obavljanje udomiteljstva te promicanje udomiteljstva.

Djeca bez pratnje predstavljaju posebno ranjivu skupina djece kojoj je potrebna i posebna zaštita i skrb, jer su izloženi raznim rizicima uključujući i razne oblike nasilja, glad, strah za vlastiti život, a često mogu biti i „meta“ krijumčara i trgovaca ljudima. Postupanje prema djeci bez pratnje temelji se na načelima Konvencije o pravima djeteta: zaštititi dobrobiti djeteta, zaštititi od svih oblika diskriminacije, pravu na život, sigurnost i razvoj te pravu na sudjelovanje i slobodno izražavanje vlastitog mišljenja.

Protokol o postupanju prema djeci bez pratnje donesen je Zaključkom Vlade Republike Hrvatske na sjednici održanoj 28. kolovoza 2018. Ciljevi novog Protokola su uvođenje jedinstvene prakse svih nadležnih tijela i institucija u Republici Hrvatskoj radi pravodobne i učinkovite zaštite najboljeg interesa djeteta kao i jasno definiranje obveza svih sudionika u postupanju prema djeci bez pratnje, prilikom policijskog postupanja, smještaja, međunarodne zaštite, integracije, spajanja s obitelji ili integracije u hrvatsko društvo, osiguranje kvalitetne zdravstvene zaštite djece bez pratnje, čvrst i učinkovit nacionalni sustav kroz dobru suradnju svih nadležnih tijela u postupanju prema djeci bez pratnje.

Sukladno Protokolu, 28. veljače 2019. Vlada Republike Hrvatske usvojila je Odluku o osnivanju Međuresornog povjerenstva za zaštitu djece bez pratnje s ciljem unaprjeđenja međuresorne suradnje tijela državne uprave i drugih dionika uključenih u zaštitu djece bez pratnje.

S ciljem zaštite i promicanje prava djece u medijima kontinuirano se provode aktivnosti i projekti osvješćivanja roditeljske odgovornosti u svim područjima zaštite prava djece, posebno u medijima i na internetu kroz više smjerova i to financiranjem projekata

namijenjenih podršci obitelji, odnosno projekata koji pridonose unapređenju kvalitete života jednoroditeljskih obitelji te podizanju javne svijesti o potrebama tih obitelji.

Mjera osiguranja primjerenih uvjeta u pritvoru za maloljetne počinitelje kaznenih djela čiji je nositelj Ministarstvo pravosuđa u suradnji s pravobraniteljicom za djecu ostvarena je u određenom opsegu. Mjeru je potrebo nastaviti provoditi i u narednom razdoblju.

14. ZAŠTITA PRAVA MLADIH

Kontinuirano se podupire aktivno sudjelovanje mladih u procesima odlučivanja na svim razinama, provode se mjere usmjerene senzibiliziranju mladih na uključivanje u rad savjeta mladih kao i organizacija izobrazbe za članove savjeta mladih. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku je financijski podržavalo projekte udruga u sljedećim prioritetnim područjima: poticanje aktivnog sudjelovanja mladih u društvu, klubovi za mlade, regionalni info-centri za mlade, lokalni info-centri za mlade, lokalni programi za mlade te projekti udruga mladih i za mlade. 2014. godine je usvojen *Novi Zakon o savjetima mladih* usvojen je 2014. godine i Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku provodi nadzor nad provedbom zakona, a nadzor obuhvaća redovno godišnje praćenje broja osnovanih savjeta, njihovo funkcioniranje i suradnju s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Nakon isteka provedbe Nacionalnog programa za mlade 2014. - 2017. u izradi je novi Nacionalni program za mlade 2019. - 2024.

15. ZAŠTITA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

U posljednjih deset godina uočava se trend konstantnog porasta zapošljavanja osoba s invaliditetom. Tako je u 2016. godini došlo do porasta u zapošljavanju osoba s invaliditetom za 9,18% u odnosu na isto razdoblje u 2015. godini.

Provođenje javnih kampanja za osnaživanje osoba s invaliditetom na zapošljavanje rezultiralo je time da su tijekom 2016. godine zaposlene 2 853 osobe s invaliditetom. Udio zaposlenih osoba s invaliditetom u ukupnom broju svih zaposlenih osoba iz evidencije Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje iznosi 1,3% (udio muških osoba s invaliditetom iznosi 1,8%, a ženskih 0,9%).

S ciljem obavještanja javnosti o prednostima zapošljavanja osoba s invaliditetom, odrađen je veliki broj radionica, seminara, okruglih stolova, stručnih skupova te javnih i medijskih prezentacija. Ističu se uspješni primjeri zaposlenih osoba s invaliditetom davanjem godišnjih nagrada. Projekt „Ključna razlika - Nagrada za raznolikost u ljudskim potencijalima“ ima za cilj osnaživanje ranjivih skupina (osoba s invaliditetom, pripadnika etničkih/vjerskih manjina, mladih/starijih osoba, žena), a posebice onih koji su izloženi višestrukoj diskriminaciji na hrvatskom tržištu rada.

Pridržavanje obveznih kvota za zapošljavanje osoba s invaliditetom u javnim i privatnim poduzećima prema Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13) kao i nagrade koje se planiraju dodijeliti poslodavcima koji

zapošljavaju veći broj osoba s invaliditetom od propisanih „kvota“ za djelatnost u kojoj posluju, također mogu značajno doprinijeti povećanju zapošljavanja osoba s invaliditetom.

Zajednički cilj svih usluga usmjerenih na osobe s invaliditetom je unaprjeđenje njihove integracije, povećanje zapošljivosti, olakšavanje izbora karijere i olakšani prijelaz na tržište rada. Prilagođenim metodama i tehnikama rada (primjerice radionice s tumačima znakovnog jezika), planiranjem osiguravanja arhitektonske i komunikacijske pristupačnosti i drugim aktivnostima nastoji se promovirati politika jednakih mogućnosti za osobe s invaliditetom i doprinijeti realizaciji njihovog punog radnog i osobnog potencijala. Provedba mjera je pokazala zadovoljavajuću učinkovitost te pozitivan učinak na zaštitu ljudskih prava osoba s invaliditetom.

Predlaže se nastaviti s provedbom svih mjera u okviru cilja 56., ali se predlaže izmjena naziva cilja, tako da glasi: „*Poticati zapošljavanje osoba s invaliditetom*“ umjesto dosadašnjeg naziva: „*Povećati broj zaposlenih osoba s invaliditetom sukladno regionalnim gospodarsko razvojnim programima*“.

Uspostavljen je sustav/model osposobljavanja, prekvalifikacije i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom utemeljen na jačanju preostalih sposobnosti, što je i rezultat primjene Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

Što se tiče usklađivanja propisa iz područja mirovinskog osiguranja s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, osobito radi poticanja rehabilitacije i prekvalifikacije, Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje približio se osiguranicima i korisnicima mirovina, otvorio se javnosti i informira korisnike putem web-stranica, preko medija, preko područnih službi/ureda (informacije na info šalterima) i preko korisničkog telefona. Uvedene su moderne tehnologije u vezi s informiranjem stranaka, a zbog dobi korisnika zadržana je mogućnost izravnog informiranja kod službenika Zavoda. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje primjenjuje i provodi pozitivne propise prema svima, a s naročitom pažnjom pruža svoje usluge osobama s invaliditetom. Gdje god je to moguće, u svojim poslovnim prostorijama omogućava i fizičku pristupačnost osobama s invaliditetom, postavljanjem rampi, kao i pristupačnost svih usluga koje se u Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje pružaju.

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 20. travnja 2017. godine donijela Nacionalnu strategiju za izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine (NN 42/17).

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 115/18) unaprijeđen je institut profesionalne rehabilitacije u mirovinskom sustavu radi zadržavanja osoba sa smanjenom radnom sposobnošću, a kod kojih postoji preostala radna sposobnost za rad u svijetu rada, znatno je povećana naknada plaće za vrijeme profesionalne rehabilitacije i podignuta dobna granica do koje se stječe pravo na profesionalnu rehabilitaciju s 53 na 55 godina života. Također je proširen krug osiguranika – osoba s invaliditetom kojima se staž osiguranja računa s povećanim trajanjem i na oboljele od drugih sustavnih upalnih bolesti zglobova i vezivnog tkiva, na gluhoslijepe osobe i na osobe s Downovim sindromom te se osiguranicima – osobama s invaliditetom razdoblja koja su proveli u zaposlenju s nepunim radnim vremenom preračunavaju na puno radno vrijeme. Povećana je i osnovica za novčanu naknadu zbog tjelesnog oštećenja za 15 %, kako bi se osigurala bolja socijalna zaštita osoba koje imaju tjelesno oštećenje nastalo na radu, uslijed profesionalnih uzroka.

Ocjenjuje se da je mjera učinkovita i da pridonosi zaštiti i promicanju ljudskih prava, jer omogućuje pravodobno informiranje i u vezi s tim ostvarivanje prava te se predlaže i u narednom razdoblju kontinuirano provođenje ove mjere.

16. ZAŠTITA PRAVA OSOBA S MENTALNIM OŠTEĆENJEM

Paralelno s provedbom Nacionalnog programa, u provedbi je bila i Nacionalna strategija zaštite mentalnog zdravlja od 2011. do 2016. Krajem 2014. godine, Ministarstvo zdravstva je na temelju smjernica Nacionalne strategije zaštite mentalnog zdravlja za razdoblje od 2011. do 2016. godine odlučilo donijeti akcijske planove za naredno trogodišnje razdoblje, koji bi uključivalo i područje borbe protiv stigme psihičke bolesti te je stoga odlučeno kako ne postoji potreba izrade posebne nacionalne strategije.

U osvrtnu institucija - nositelja mjera - često se ističe kako su predviđena financijska sredstva za provedbu mjera nedostatna te kako nedostaju kadrovski kapaciteti za provedbu mjera (primjerice, za inspekcijski nadzor nad ustanovama za smještaj osoba s mentalnim oštećenjem). Kontinuirano se organiziraju kampanje, javne rasprave i drugi oblici edukacije o ljudskim pravima osoba s mentalnim oštećenjem.

Potrebno je osigurati dostatna sredstva za provedbu zacrtanih ciljeva i mjera.

17. PRAVA OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI

Kontinuirano se provode aktivnosti za poboljšanje kvalitete življenja starijih osoba (što uključuje osiguravanje kapaciteta za pružanje usluga boravka za starije osobe kao i usluge pomoći u kući) te se promiče i unaprjeđuje zaštita ljudskih prava starijih osoba kroz aktivnosti usmjerene na borbu protiv diskriminacije, prevenciju svih oblika nasilja u obitelji i podršku organizacijama civilnoga društva čiji rad je usmjeren na zaštitu prava i pružanje psihosocijalne pomoći starijim osobama i njihovim obiteljima.

Pučka pravobraniteljica je objavila Nacionalno izvješće u sklopu ENNHRI (European Network of National Human Rights Institutions) projekta pod nazivom „Ljudska prava osoba starije životne dobi u sustavu institucionalne skrbi“ koji sadrži i preporuke za unaprjeđenje razine zaštite ljudskih prava osoba starije životne dobi u dugotrajnoj institucionalnoj skrbi, a koje treba uzeti u obzir prilikom planiranja novog seta ciljeva i mjera, slijedom čega je potrebno: osigurati primjenu zakonske obaveze koja jamči sudjelovanje poslovno sposobnih osoba starije životne dobi u donošenju odluka koje se odnose na njih, posebno u kontekstu donošenja odluke o smještaju u dom za starije i nemoćne; kroz nadzor domova osigurati i nadzor nad razinom poštivanja ljudskih prava; omogućiti zapošljavanje sistematiziranog broja radnika koji pružaju usluge njege i skrbi u svim domovima za starije i nemoćne osobe te kod drugih pružatelja skrbi o starijim osobama; organizirati edukacije o ljudskim pravima osoba starije životne dobi i vještinama komunikacije za sve radnike angažirane u sustavu dugotrajne institucionalne skrbi; organizirati javne kampanje čijom će se provedbom osobe starije životne dobi educirati o ljudskim pravima te mogućnostima i instrumentima za njihovu zaštitu.

18. ZAŠTITA PRAVA BESKUĆNIKA

Kontinuirano se provodi mjera pružanja usluga savjetovanja i pomaganja te potpore u obavljanju poslova i zapošljavanju beskućnika.

Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku sukladno Strategiji borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti jednom godišnje objavljuje pozive za prijavu projekata i programa namijenjenih skrbi o beskućnicima. Projektne i programske aktivnosti usmjerene su radnoj aktivaciji beskućnika i njihovom uključivanju u život zajednice kroz organizirane dnevne boravke. Kroz višegodišnje programe također se financira organizirano stanovanje za mlade beskućnike pri čemu se uz povremenu stručnu pomoć u stanu ili izvan stana osiguravaju osnovne životne potrebe, uključujući i socijalne, radne, kulturne, obrazovne, rekreacijske i druge potrebe.

Preporuka je da se skrb o beskućnicima ne bi trebala bazirati na smještaju u institucije, već bi trebalo više raditi na njihovoj integraciji i socijalnom uključivanju u lokalnu zajednicu te na prevenciji beskućništva, posebno kroz socijalno stanovanje ili povoljni najam javnih stanova, a mladim beskućnicima bi trebalo osigurati stambene zajednice u kojima bi imali podršku u socijalnoj integraciji, posebno pri uključivanju u tržište rada, kako navodi Pučka pravobraniteljica u svojem izvješću za 2017. godinu.

19. ZAŠTITA PRAVA OVISNIKA O DROGAMA

Kontinuirano se provode aktivnosti u svrhu promicanja zdravog stila života djece i mladih i prevencije svih oblika ovisnosti kod djece i mladih te njihovog rizičnog ponašanja vezano uz eksperimentiranje s drogama. Paralelno s provedbom Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje ljudskih prava, na snazi je bila i Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine kao i Projekt resocijalizacije usvojen 2007. godine i dopunjen 2018. godine, provedbu kojih je koordinirao i nadgledao tadašnji Ured za suzbijanje zlouporabe droga.

Prevenција ovisnosti sastavni je dio školskih preventivnih programa kojima je osnovni cilj smanjiti zanimanje djece i mladih za iskušavanje droga i drugih sredstava ovisnosti, ali i rano otkrivanje rizične skupine djece i mladih za koje je potrebno razvijati preventivne programe na razini selektivne i indicirane prevencije. Program Zdravstveni odgoj, posebice modul prevencije ovisnosti (kao i ostali moduli) uveden je kao obvezatan, u osnovne i srednje škole u školskoj godini 2012./2013., a odnosi se na provođenje preventivnih programa u školama, koji se provodi kao sastavni dio sata razrednika (do 12 sati godišnje) i kao integrirani dio ostalih nastavnih predmeta posebice biologije i tjelesne i zdravstvene kulture, prema temama koje su i do tada bile obrađivane. U svrhu podučavanja i provođenja programa, 2013. godine izdan je *Priručnik za učitelje i stručne suradnike u osnovnoj i srednjoj školi, Zdravstveni odgoj, (MZOS i AZOO, 2013.)* u cilju poticanja i usvajanja poželjnih društvenih stajališta i ponašanja učenika, u odnosu na određene oblike rizičnih ponašanja, koji trebaju rezultirati jačanjem njihove otpornosti i odolijevanju riziku odnosno rizičnom ponašanju što u konačnici doprinosi uspješnom fizičkom, mentalnom i socijalnom razvoju djece/učenika. Zdravstveni odgoj je u korelaciji s programom Građanskog odgoja i obrazovanja, posebice s njegovom društvenom i ljudsko-pravnom dimenzijom odnosno Kurikulumom građanskog odgoja i obrazovanja te Kurikulumom međupredmetne teme osobni i socijalni razvoj. Program se

provodi u svim odgojno-obrazovnim ustanovama sukladno specifičnostima, uvjetima i potrebama svake osnovne i srednje škole, odnosno učeničkoga doma. Svaka odgojno-obrazovna ustanova dužna je imenovati voditelja školskih preventivnih programa za svoju ustanovu te provoditi polugodišnju evaluaciju provedenih programa. Izvješća o školskim preventivnim programima sastavni su dio Izvješća o radu odgojno-obrazovne ustanove.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja financijski podupire i programe studentskih udruga koje promiču zdrav stil života studenata čime se pridonosi borbi protiv svih oblika ovisnosti, a surađuje se i s terapijskim zajednicama, centrima za socijalnu skrb i Ministarstvom pravosuđa te zatvorskim sustavom u upućivanju korisnika na traženo obrazovanje ili stručno osposobljavanje, sukladno psihofizičkim sposobnostima svakoga pojedinog ovisnika.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja i nadalje će provoditi aktivnosti usmjerene prevenciji i suzbijanju zlouporabe droga u djece i mladih u odgojno-obrazovnome sustavu u sklopu obveznih školskih preventivnih programa, posebice prevencije ovisnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama i visokim učilištima te će nastaviti surađivati i s drugim institucijama te organizacijama civilnoga društva koje se bave prevencijom ovisnosti.

20. ZAŠTITA PRAVA HIV POZITIVNIH OSOBA

Mjere usmjerene na jačanje i isticanje borbe protiv HIV/AIDS-a, kao i na pružanje njege i potpore HIV pozitivnim osobama kontinuirano su bile u provedbi, uz uočene poteškoće koje se odnose na nedostatak ljudskih resursa za sustavnu provedbu pojedinih aktivnosti na nacionalnoj razini te ograničena financijska sredstva nositelja.

Po isteku provedbe Hrvatskog nacionalnog programa za prevenciju HIV/AIDS-a 2011.-2015., Ministarstvo zdravstva je u rujnu 2017. godine usvojilo Hrvatski nacionalni program za prevenciju HIV/AIDS-a 2017. – 2021. godine.

Udruga HUHIV objavila je na svojoj web stranici, ali i u tiskanom izdanju u suradnji s Ministarstvom zdravstva „Smjernice za zaštitu prava i poboljšanje društvene uključenosti oboljelih od infekcije HIV-om u Hrvatskoj“ koje sadrže preporuke i praktične informacije za pristup oboljelima od infekcije HIV-om prilikom obavljanja profesionalnog rada za zdravstvene djelatnike, socijalne radnike, psihologe, pravnike, učitelje i ostala zanimanja te poslodavce. Svrha Smjernica jest pridonijeti smanjenju stigme i diskriminacije na stručnoj razini te ojačati kapacitet stručnjaka s ciljem poboljšanja kvalitete života oboljelih od infekcije HIV-om, poštivanju njihovog osnovnog ljudskog prava, prava na život i dostojanstvo kao i doprinijeti njihovoj društvenoj uključenosti te ekonomskom i društvenom djelovanju.

21. ZAŠTITA PRAVA OSOBA KOJIMA JE ODUZETA SLOBODA

Unatoč prijavljenoj kontinuiranoj provedbi, uočene su poteškoće u provedbi dijela mjera zbog nedostatnih financijskih sredstava, a što utječe na kvalitetu i opseg provedbe. Primjerice, nije bilo moguće provesti sistematizaciju radnih mjesta i otvaranje većeg broja radnih mjesta na poslovima u zatvorskom sustavu, posebno na poslovima u odjelima tretmana i odjelima za zdravstvenu zaštitu zatvorenika, radi, kako nositelj mjere navodi, reorganizacije unutarnjeg ustroja Uprave za zatvorski sustav, a koja je bila usmjerena racionalizaciji troškova. Kako se

navodi u komentaru Ministarstva pravosuđa, činjenica je da nije smanjivan broj radnih mjesta i izvršitelja u odjelima tretmana i zdravstvene zaštite.

Ministarstvo pravosuđa je na svojim web stranicama 24. ožujka 2017. objavilo Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za postupanje sa zatvorenicima (tzv. Mandelina pravila) čija svrha je da na temelju opće suglasnosti o suvremenom shvaćanju i ključnih elemenata najprimjerenijih sustava današnjice, postave općeprihvaćena dobra načela i prakse u postupanju sa zatvorenicima i upravljanju zatvorima.

O potrebama i stanju u zatvorskom sustavu izvještava pučka pravobraniteljica u svojim godišnjim izvješćima o radu, a u okviru obnašanja mandata Nacionalnog preventivnog mehanizma. Izvještaj pučke pravobraniteljice sadrži i preporuke za poboljšanje sustava te je iste potrebno konzultirati prilikom donošenja novih ciljeva i mjera za buduće razdoblje Nacionalnog programa za zaštitu i promicanje ljudskih prava. Također, potrebno je izdvojiti potrebna sredstva u državnom proračunu za provedbu pojedinih ciljeva i mjera kojima bi se osigurala adekvatna zaštita prava osobama kojima je oduzeta sloboda.

22. ZAŠTITA ŽRTAVA I SVJEDOKA

Postignut je značajan napredak u provedbi ciljeva i mjera u području zaštite prava žrtava i svjedoka.. Vlada Republike Hrvatske je 2. srpnja 2015. usvojila Nacionalnu strategiju razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2016. do 2020. godine, a u siječnju 2019. godine donesen je i pripadajući Akcijski plan koji uvelike obuhvaća i ciljeve i mjere predviđene Nacionalnim programom.

Tako je provedbena mjera 81.3. (osnovati Odjele za organiziranje i pružanje podrške svjedocima i žrtvama pri Županijskim sudovima u Puli, Dubrovniku, Šibeniku, Varaždinu, Slavonskom Brodu i Bjelovaru) planirana u Akcijskom planu uz Nacionalnu strategiju i Strateškom planu Ministarstva pravosuđa, a rok za provedbu je 2019. i 2020.

Kontinuirano se provode mjere koje doprinose razvoju sustava pružanja podrške žrtvama/svjedocima.

Iz lutrijskih sredstava se financira Udruga za podršku žrtvama i svjedocima za rad Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja 116 006, te Mreža podrške i suradnje za žrtve i svjedoke kaznenih djela.

Mjera 81.4. je u potpunosti provedena. Uspostavljen je Pozivni centar za žrtve zločina.

Mjera 81.5. (Organizirati treninge (na temu prava žrtava/svjedoka, postupanje prema žrtvama i međusektorska suradnja) za policijske službenike, državne odvjetnike, odvjetnike i suce, osobe koje rade u službama/organizacijama za pružanje podrške žrtvama/svjedocima, volontere kao i druge stručne osobe koje svakodnevno dolaze u kontakt sa žrtvama) - provodi se kontinuirano, a nositelj mjere je Ministarstvo pravosuđa u suradnji s Pravosudnom akademijom, Hrvatskom odvjetničkom komorom i Policijskom akademijom.

23. ZAŠTITA PRAVA TRAZITELJA AZILA, AZILANATA I STRANACA POD SUPSIDIJARNOM ZAŠTITOM

U okviru zakonitih migracijskih kretanja Republika Hrvatska državljanima zemalja članica Europske unije, kao i državljanima trećih zemalja, odnosno strancima, omogućuje izobrazbu, rad i trajno nastanjivanje na svom teritoriju.

Kako bi zakonita migracijska kretanja u Hrvatskoj bila u korist gospodarskog, socijalnog i kulturnog razvitka države i društva, od velikog je značaja uspostavljanje odgovarajućeg normativnog i institucionalnog okvira. U tom smislu je 2013. godine donesena Migracijska politika, čiji vrlo važan dio čini integracijska politika.

Integracija stranaca predstavlja dinamičan, dvosmjernan proces međusobne prilagodbe kako stranaca, tako i hrvatskih državljana na posljedice postmigracijskih procesa. Cilj integracijske politike sastoji se u osiguravanju određenih prava strancima od strane države koja se odnose na pravo na rad, odgovarajući smještaj odnosno stanovanje i obrazovanje, te druga pripadajuća prava, dok je stranac dužan konstruktivno i lojalno sudjelovati u gospodarskom, socijalnom i kulturnom razvoju svoje nove okoline.

Hrvatska posebnu pažnju pridaje ranjivim skupinama stranaca poput tražitelja azila, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom.

Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina temeljem *Zakona o međunarodnoj i privremenoj zaštiti* (NN 70/15) provodi koordinaciju rada svih ministarstava, nevladinih organizacija i drugih tijela koja sudjeluju u postupku uključivanja u društvo azilanta ili stranca pod supsidijarnom zaštitom u okviru Stalnog povjerenstva za provedbu integracije stranaca u hrvatsko društvo i pripadajuće Radne skupine.

Za ispunjavanje uvjeta i ostvarivanje uspješne integracije tražitelja azila, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom u hrvatsko društvo bilo je potrebno ispuniti osnovne uvjete za provedbu mjera i osigurati financijska sredstva u državnom proračunu Republike Hrvatske. U 2014. godini izrađen je i donesen *Program učenja hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom radi uključivanja u hrvatsko društvo* (NN 154/14) i osigurana su financijska sredstva u državnome proračunu Republike Hrvatske na pozicijama Ministarstva znanosti i obrazovanja.

Također, bilo je potrebno educirati osoblje zdravstvenih ustanova o odredbama *Zakona o zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj* (NN 80/13) budući da je Ministarstvo unutarnjih poslova izvještavalo o poteškoćama u njegovoj primjeni. Isto tako je potrebno nastaviti s osposobljavanjem službenika i djelatnika neposredno angažiranih na provedbi azilne politike kroz organizaciju dodatnih programa usavršavanja za službenike za azil, suce upravnih sudova i radnike u sustavu socijalne skrbi.

24. ZAŠTITA PRAVA SPOLNIH I RODNIH MANJINA

Ciljevi i mjere predviđeni Nacionalnim programom kontinuirano se provode, kako izvještavaju nositelji mjera.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u svojem godišnjem izvješću o radu za 2017. godinu navodi kako unatoč tome što je postignut vidljivi napredak vezano za prava osoba istospolne orijentacije i to prvenstveno kroz donošenje novog zakonodavnog okvira kojim je uređen građanskopravni status istospolnih zajednica, i dalje postoje određene prepreke za postizanje stvarne ravnopravnosti građana i građanki istospolne orijentacije. Iako uspješno održavanje Povorki ponosa upućuje na postupno širenje tolerancije u hrvatskom društvu, još uvijek se u pojedinim slučajevima uočava fizičko nasilje usmjereno prema osobama istospolne orijentacije te govor mržnje, ali i suptilniji, prikriveniji oblici diskriminacije koje je teže identificirati.

Što se tiče unaprjeđenja zaštite i promicanja prava transrodnih osoba, potrebno je pojačati napore kako bi se postigao željeni napredak u ostvarivanju punog opsega prava transrodnih građana/ki.

25. PRAVO NA ZDRAV ŽIVOT I OKOLIŠ

Plan zaštite okoliša za razdoblje od 2016. do 2023. bio je u javnoj raspravi 2016. godine te je izvješće o provedenom savjetovanju objavljeno 9. siječnja 2017. Taj dokument trebao je zamijeniti Nacionalni plan djelovanja na okoliš iz 2002. godine, ali nije donesen. To je jedan od temeljnih dokumenata koji bi trebao odrediti prioritetne ciljeve zaštite okoliša te dati glavni okvir za provedbu okolišne politike.

Mjere predviđene Nacionalnim programom kontinuirano su provedene, međutim, kako navode nositelji i/ili sunositelji mjera, za njihovu punu realizaciju i postizanje zacrtanih ciljeva, nedostajala su financijska sredstva u državnom proračunu, a dodatna prepreka je i ograničenje u zapošljavanju (primjerice, inspektora za nadzor i praćenje provedbe propisa iz područja zaštite okoliša) te nedovoljni logistički kapaciteti. Ostale navedene poteškoće upućuju na neusklađenosti dokumenata na nacionalnoj i lokalnoj razini, a što je vidljivo iz komentara Ministarstva zdravlja o provedbi nadzora nad bukom gdje se navodi da se podaci iz strateških karata buke i akcijskih planova ne uvrštavaju u prostorno-planske dokumente. Također, poteškoću predstavlja i dugotrajno trajanje postupaka javne nabave koji uzrokuju kašnjenja izvođača u provedbi ugovora o radovima na infrastrukturnim projektima u kontekstu uspostavljanja održivog sustava gospodarenje neopasnim i inertnim otpadom. Tijekom provedbenog razdoblja osigurana su sredstva za provedbu Aarhuške konvencije te je razvijen informacijski sustav zaštite okoliša i osigurana dostupnost informacija građanima.

Potrebno je uložiti dodatne napore s ciljem obrazovanja građana o okolišu i prirodi, kao i potrebi zaštite okoliša i prirode, uz što je potrebno i osigurati sredstva u proračunu za organizaciju kampanja i radionica.

Za razradu daljnjih ciljeva i mjera u narednom razdoblju provedbe Nacionalnog programa potrebno je konzultirati godišnje izvještaje pučke pravobraniteljice koja u poglavlju „Pravo na zdrav život: okoliš i priroda, javno zdravlje, otpad“ navodi i niz preporuka.

26. SUZBIJANJE KORUPCIJE

Hrvatski sabor je 27. veljače 2015. donio Strategiju suzbijanja korupcije za razdoblje od 2015. do 2020. godine, (NN 26/15) te je time ispunjen prvi cilj u ovome području. U srpnju 2015.

usvojen je Akcijski plan uz Strategiju, za razdoblje od 2015. do 2016. godine te, dodatno, u lipnju 2017. godine donesen je i Akcijski plan za 2017. i 2018. godinu.

Međutim, potreban je dodatni napor kako bi ciljevi i mjere iz Strategije, odnosno Akcijskog plana zaživjeli u praksi te kako bi se postigla transparentnost i dostupnost podataka glede objave podataka o radu tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, trgovačkih društava u državnom vlasništvu, kao i stvorilo antikoruptivno ozračje u društvu.

Mjera 97.1. (objava podataka o radu tijela državne uprave, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave trgovačkih društava u državnom vlasništvu) je provedena i nema potrebe za provođenjem iste u strateškom razdoblju novog Nacionalnog programa. Nova mjera će biti predložena u istom cilju u trenutku kada se budu nominirale iste.

Mjera 98.1. (organizirati okrugle stolove, javne rasprave, tribine i seminare te sudjelovati na raznim aktivnostima s ciljem jačanja svijesti građana o štetnosti koruptivnog ponašanja) je provedena, a u novom Nacionalnom programu predložemo nastaviti s provođenjem ove mjere upravo u cilju širenja i poticanja antikoruptivnog ozračja.

27. SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA

Vlada je u lipnju 2018. godine usvojila novi Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2018. do 2021. godine, koji je rezultat dugogodišnjeg iskustva nadležnih institucija i organizacija civilnoga društva u radu na suzbijanju trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj.

Preporuča se u novi nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava uključiti mjeru organizacije seminara za obrazovanje predstavnika medija o problematici trgovanja ljudima kao i osvještavanje građana kroz medijsku prezentaciju ovog područja.

28. SIGURNOST I LJUDSKA PRAVA

Strategija nacionalne sigurnosti donesena je 2017. godine (NN 73/17), ali to ne potvrđuje provedbu navedenih mjera Nacionalnog programa budući da iste nisu uključene u Strategiju. Jedina mjera koje se kontinuirano provodi je podizanje razine svijesti o potrebi ravnopravne rodne zastupljenosti u sigurnosnim institucijama.

Preporuka je ojačati mehanizme neovisnog nadzora nad sigurnosnim sektorom s ciljem sprečavanja kršenja ljudskih prava te povećati transparentnost nadzornih mehanizama nad radom sigurnosnog sektora. Potrebno je ojačati napore kako bi se osiguralo učinkovito demokratsko upravljanje i nadzor sigurnosnog sektora.

29. OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA PRAVA I LJUDSKA PRAVA U OBRAZOVNOM SUSTAVU³

Prvi *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava* izrađen je, objavljen i upućen svim školama u Republici Hrvatskoj 1999. godine. Građanski odgoj i obrazovanje (dalje u tekstu: GOO) postupno se uvodio u odgojno-obrazovni sustav, što je razvidno iz sljedećih dokumenata: *Nastavni plan i program za osnovnu školu iz 2006. godine*, *Nacionalni okvirni kurikulum (NOK) iz 2010. godine* i *Strategija razvoja obrazovanja iz 2014. godine*. U razdoblju od 2010. do 2014. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta pokrenulo je i provelo izradu kurikuluma GOO-a.

Na temelju podataka prikupljenih tijekom eksperimentalnog praćenja primjene Kurikuluma GOO-a, tijekom prve polovice 2014. godine Stručno povjerenstvo za pripremu provedbe Građanskog odgoja i obrazovanja je izradilo izmjene i dopune Kurikuluma GOO-a, nakon čega ga je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta uputilo u javnu raspravu. Ministar znanosti, obrazovanja i sporta donio je *Odluku o Programu međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole* (NN 104/14). U školskoj godini 2014./2015., započela je njegova obvezna provedba u svim osnovnim i srednjim školama. U Kurikulumu GOO-a stavljen je snažan naglasak na poštivanje ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije na način da je utvrđena ljudsko-pravna dimenzija građanske kompetencije koja se sustavno razvija od 1. razreda osnovne škole do kraja srednje škole.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta odnosno Ministarstvo znanosti i obrazovanja uputilo je početkom 2014./2015., 2015./2016., 2016./2017. školske godine *Preporuke za uvođenje Programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a za osnovne i srednje škole*. U okviru školskih stručnih vijeća bilo je potrebno izraditi Izvedbeni školski program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a za godišnji plan i program rada školske ustanove, koji se integrirao u nastavni plan i program rada škole i u školski kurikulum na načelu racionalizacije, integracije i korelacije. Slijedom navedenoga sve škole imaju izrađen taj program, što je provjerljivo na mrežnim stranicama škola.

U svrhu provedbe GOO-a, Agencija za odgoj i obrazovanje (dalje u tekstu: AZOO) intenzivirala je stručno usavršavanje te je provela pripreme učitelja i nastavnika za njegovu primjenu, kojim je, do 2018. godine, obuhvatila 56 289 odgojno-obrazovnih djelatnika.

Prema ispitivanju stavova učitelja i nastavnika, kojeg je 2017. godine naručila AZOO u sklopu projekta Vijeća Europe „*Instrumenti za implementaciju Okvira kompetencija za demokratsku kulturu*“, na uzorku osnovnih i srednjih škola iz cijele Hrvatske, putem anonimnog on-line upitnika koji se sastojao od 27 pitanja, dobiveni su podatci o tome kako učitelji i nastavnici osnovnih i srednjih škola integriraju program GOO-a. Rezultati istraživanja pokazuju da učitelji i nastavnici razredne i predmetne nastave integriraju program GOO-a kako je propisano ili više od toga (93,60% RN; 87,00% PN), dok manji dio učitelja integrira manje od propisanog (6,40% RN i 11,30% PN). U srednjim školama, (gimnazijama i strukovnim školama) 67,35% integrira programa GOO-a kako je propisano ili više a 32,65% manje od propisanog. To znači da u budućnosti treba planirati više seminara i radionica za nastavnike srednjih škola.

³ Za detaljni prikaz v. Prilog 2.

Razumijevanje tema i koncepata ocijenjeno je vrlo dobro, te se na Likertovoj ljestvici u kojoj se 1 označavao s *nimalo*, a 5 u *potpunosti*, bilježi od 3,94 (prirodoslovno-tehnička skupina nastavnika najslabije poznaje pojmove političke dimenzije) do 4,51 (društveno-humanistička skupina nastavnika najbolje poznaje pojmove i koncepte međukulturne dimenzije Programa. Rezultati istraživanja pokazali su da je razvijenost ovog novog područja za naš odgojno-obrazovni sustav od nultog stupnja odmaknuo dalje od sredine i ukazao na čijim poboljšanjima treba nadalje raditi.

Program GOO je smješten međupredmetno tako da je horizontalno i vertikalno spiralno povezan s ostalim predmetima. Od učitelja i nastavnika se zahtijeva razumijevanje ovog novog obrazovnog koncepta koji podrazumijeva ovladavanje metodologijom međupredmetnog planiranja i programiranja odnosno ovladavanje metodama i postupcima uključivanja učenika u obrazovni proces na način da razmišljaju, međusobno razgovaraju i uče kulturu dijaloga oko pitanja o kojima imaju različita stajališta, da uče prikupljati činjenice i iznositi argumente, da uče biti poduzetni istražujući i predlažući rješenja za manje društvene, političke, gospodarske, kulturološke i ekološke probleme sredina u kojima žive (projekt građanin) i sl. Podaci koji iz istraživanja stavova učitelja i nastavnika proizlaze, pokazuju da je model međupredmetnog GOO-a kojeg razvijamo u Hrvatskoj učinkovit i da daje dobre rezultate. Učiteljima i nastavnicima je omogućeno i korištenje instrumenata, alata i materijala preporučenih od strane Vijeća Europe i Europske unije. Naime, Republika Hrvatska je dva puta sudjelovala u Pilot Projektu Shemi VE i EU s međunarodnim projektima *Putovnica za demokraciju: Potpora učiteljima za aktivno građanstvo* (2014.) i *Instrumenti za razvoj kompetencija za demokratsku kulturu* (2017.). Učitelji i nastavnici također na raspolaganju imaju šest priručnika VE za GOO prevedenih na hrvatski jezik (www.azoo.hr i www.livingdemocracy.hr).

Od 1999. godine organiziraju se i provode stručna usavršavanja u AZOO u suradnji s učiteljima i nastavnicima koji su razvijali primjere dobre prakse, te s hrvatskim stručnjacima i stručnjacima iz drugih zemalja i međunarodnih organizacija (SAD, VE, EU), koji su polučili značajne rezultate, a nastaviti će se provoditi i u buduću. Koncem 2018. i početkom 2019. godine dovršeni su i usvojeni novi kurikulumi za osnovne i srednje škole.

U okviru kurikularne reforme razvijeno je sedam međupredmetnih tema među kojima je i Kurikulum međupredmetne teme građanski odgoj i obrazovanje, Kurikulum međupredmetne teme osobni i socijalni razvoj, Kurikulum međupredmetne teme poduzetništvo, Kurikulum međupredmetne teme održivi razvoj, Kurikulum međupredmetne teme učiti kako učiti. U tu svrhu, Ministarstvo znanosti i obrazovanja također organizira intenzivna stručna usavršavanja putem učenja na daljinu za sve odgojno-obrazovne djelatnike.

U skladu sa *Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju* (NN 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 2/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), gdje je u okviru osnovnih načela o cjelokupnoj znanosti i visokom obrazovanju postavljeno, između ostalog, i poštivanje i afirmacija ljudskih prava te poštivanje akademskih sloboda, poštivanje akademske samouprave i autonomija sveučilišta, Agencija za znanost i visoko obrazovanje i dalje brine o vanjskom osiguravanju kvalitete visokog obrazovanja i znanosti.

30. POTICANJE RAZVOJA CIVILNOG DRUŠTVA I OSTVARIVANJE SLOBODE UDRUŽIVANJA

Svi ciljevi unutar ovog područja su prema navodima nositelja korektno provedeni, međutim propuštena je prilika donošenja Strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2017. do 2021. godine (dalje: Strategija), a koja bi detaljnije definirala ovo područje, budući da se radi o dokumentu koji daje osnovne smjernice za petogodišnje razdoblje kako bi se unaprijedio postojeći pravni, financijski i institucionalni sustav potpore razvoju civilnoga društva, te stvorilo poticajno okruženje za daljnji razvoj civilnoga društva. Strategija polazi od vrijednosnog utemeljenja odnosa države i civilnoga društva do osnovnih preduvjeta za daljnji razvoj kao što su socijalna kohezija, sudionička demokracija, filantropija i volonterstvo te obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava, uz unaprjeđivanje zakonskog, financijskog, poreznog i institucionalnog okvira za potporu razvoju civilnoga društva. Strategija je planirana u participativnom procesu koji je uključivao tijela državne uprave, akademsku zajednicu i organizacije civilnoga društva, u drugoj polovici 2016. godine te je javno savjetovanje provedeno u ljeto 2017. godine, a izvješće o provedenom savjetovanju objavljeno je 2. listopada 2017. godine te od tada Strategija čeka na usvajanje.

VI. Zaključak i preporuke

Nacionalnim programom bilo je obuhvaćeno postizanje 118 ciljeva provedbom 226 mjera. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina prikupljao je podatke o provedbi Nacionalnog programa i sačinio dva izvješća: Izvješće o provedbi mjera u 2013. i 2014. godini te Izvješće o provedbi mjera u 2015. i 2016. godini, u kojima su za svaku provedbenu mjeru navedeni nositelji, sunositelji, rok za provedbu, utrošena financijska sredstva, status mjere i postignuti rezultati.

Radna skupina je pregledala oba dvogodišnja izvješća o provedbi mjera kako bi stekla uvid u izvršenost propisanih mjera, utrošena financijska sredstva, postignuća i ostvarenost ciljeva, ali i u način izvještavanja i opise poteškoća u provedbi pojedinih mjera. Uočeno je da neke mjere nisu provedene u izvještajnom razdoblju, ali su podaci dobiveni naknadno od mjerodavnih tijela pokazali da su te mjere na određen način provedene nakon 2016. godine.

U ovom Izvješću razmatrani su učinci cjelokupne provedbe Nacionalnog programa, ali i pojedinih mjera, posebice onih koje su izvršene nakon zadanog roka, a uzevši u obzir činjenicu da je vrednovanje Nacionalnog programa, koji je formalno završio istekom 2016. godine provedeno u 2019. godini. Važno je istaknuti da se mnoge mjere u području zaštite i promicanja ljudskih prava i dalje provode, a radi se o mjerama koje su u Nacionalnom programu prepoznate kao trajne, odnosno s rokom provedbe: kontinuirano.

Postignuti su značajni pomaci u provedbi mjera u sljedećim područjima:

a) Pravosuđe i ljudska prava

Budući da poduzete mjere tijekom 2012. i 2013. nisu u cijelosti dale zadovoljavajuće rezultate te je kao glavni razlog neučinkovitosti pravosuđa u Hrvatskoj prepoznat prevelik broj i neodgovarajući ustroj pravosudnih tijela, u pogledu daljnje racionalizacije pravosudnog sustava doneseni su novi Zakon o područjima i sjedištima sudova (NN 128/14) te novi Zakon o područjima i sjedištima državnih odvjetništava (NN 128/14) kojima su normativno provedeni teritorijalni preustroj mreže prvostupanijskih sudova te reforma žalbenog postupka. Poduzetom mjerom u većoj se mjeri utjecalo na povećanje učinkovitosti u radu sudova odnosno ravnomjerniju radnu opterećenost te bolju organizaciju radnih procesa, a posljedično tome i na kvalitetu i brzinu u pružanju pravne zaštite te smanjenje broja povreda prava na suđenje u razumnom roku.

U pogledu daljnje racionalizacije općinskih i prekršajnih sudova doneseni su novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudovima (NN 67/18), novi Zakon o područjima i sjedištima sudova (NN 67/18) te drugi propisi temeljem kojih su općinski i prekršajni sudovi spojeni u općinske sudove, čime se doprinosi bržem rješavanju predmeta, ali i povećanoj specijalizaciji sudaca za pojedino pravno područje. Nova mreža prvostupanijskih pravosudnih tijela stupila je na snagu 1. siječnja 2019., čime ovu mjeru nije potrebno dalje provoditi.

Donošenjem novog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Državnom sudbenom vijeću (NN 67/18) i novog Zakona o Državnoodvjetničkom vijeću (NN 67/18), unaprijeđeni su objektivni kriteriji za izbor sudaca i državnih odvjetnika, čime ovu mjeru nije potrebno dalje provoditi.

b) Pravo na besplatnu pravnu pomoć

Donesen je novi Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13), kojim su unesene značajne izmjene u sustav te je pojednostavljen postupak ostvarivanja primarne pravne pomoći. Međutim, i dalje se izdvajaju nedostatna financijska sredstva za pružanje besplatne pravne pomoći, a natječaji za pružatelje besplatne pravne pomoći i financijska sredstva nisu dostupna na teritoriju cijele države te pojedinci nisu upućeni na prava koja proizlaze iz Zakona.

Točno je da su sredstva za pružanje primarne pravne pomoći 2016. i 2017. bila smanjena u odnosu na ranije godine (u 2016. iznosila su 700.000,00 kn, a u 2017. su iznosila 1.046.165,48 kn). Međutim, sredstva za financiranje projekata pružanja primarne pravne pomoći u 2018. i 2019. godini su povećana i sada su na razini sredstava iz 2015. godine. Tako su u 2018. sredstva za financiranje projekata pružanja primarne pravne pomoći iznosila 1.300.000,00 kn, a u 2019. ta su sredstva planirana u iznosu od 1.5000.000,00 kn.

c) Pravo na pristup informacijama

Donesen je Zakon o pravu na pristup informacijama (NN 25/13), kojim je uvedena nova institucija Povjerenika za informiranje kao neovisno državno tijelo za zaštitu prava na pristup informacijama koji štiti, prati i promiče Ustavom Republike Hrvatske zajamčeno pravo na pristup informacijama te redovno podnosi izvješća o Zakonu o pravu na pristup informacijama.

d) Zaštita prava i dostojanstva radnika

Donesen je novi Zakon o minimalnoj plaći (NN 118/18), kojim se na kvalitetniji način utvrdio postupak utvrđivanja visine minimalne plaće kako bi se omogućilo učinkovitije ostvarenje gospodarskih i socijalnih interesa radnika koji imaju najniža primanja i spriječio rizik siromaštva zaposlenih.

e) Zaštita žrtava i svjedoka

Vlada je 2. srpnja 2015. usvojila Nacionalnu strategiju razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2016. do 2020. godine. Donesen je Pravilnik o radu odjela za podršku žrtvama i svjedocima (NN 133/15) koji uređuje način rada odjela za podršku žrtvama i svjedocima osnovanih na županijskim sudovima i postupak osiguranja podrške žrtvama i svjedocima.

Izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11 – pročišćeni tekst) 91/12 – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14 i 70/17) transponirane su odredbe Direktive 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela. U sedmoj noveli ZKP-a dodatno su proširena prava žrtve sukladno zahtjevima iz navedene Direktive te je uvedena pojedinačna procjena žrtve. Pravilnikom o načinu provedbe pojedinačne procjene žrtve (NN 106/17) propisuju se uvjeti i način izrade pojedinačne procjene potreba žrtava kaznenih djela za zaštitom i podrškom, obvezni sadržaji obuhvaćeni procjenom i podaci na kojima se procjena potreba temelji.

Na sjednici održanoj dana 3. siječnja 2019. godine Vlada Republike Hrvatske donijela je Zaključak o prihvaćanju Akcijskog plana za provedbu Nacionalne strategije razvoja sustava podrške žrtvama i svjedocima u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2020. godine.

Navode se sljedeća područja na kojima se preporuča daljnja provedba mjera:

Potrebno je i dalje provoditi mjere za jačanje kapaciteta, kvalitete i učinkovitosti pravosudnog sustava kao i javne uprave; jačanje suradnje s državama u regiji u svrhu procesuiranja svih ratnih zločina i za pitanja nestalih osoba u Republici Hrvatskoj; nastavak provedbe mjera glede povećanja zastupljenosti pripadnika nacionalnih manjina u tijelima javne vlasti (primjena čl. 22. UZPNM) te aktivnosti u korist slobode medija.

Treba nastaviti s mjerama koje se odnose na zaštitu prava osoba kojima je oduzeta sloboda; zaštitu prava tražitelja azila, azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom; zaštitu prava spolnih i rodnih manjina; zaštitu prava na zdrav život i okoliš; suzbijanje korupcije; praćenje tijeka i rezultata obrazovne reforme, a sve kako bi ciljevi i mjere novog Nacionalnog plana za zaštitu i promicanje ljudskih prava pratili i podržavali provedbu obrazovne reforme te provedbu nove Nacionalne strategije stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva.

Također je potrebno nastaviti s aktivnostima suzbijanja diskriminacije i govora mržnje u elektroničkim medijima i na društvenim mrežama.

Kao što je navedeno u Završnim odredbama Nacionalnog programa, izvješće o provedbi i učincima Nacionalnog programa trebalo bi služiti kao podloga za izradu novog nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava.

Radna skupina predlaže da se prilikom izrade novog dokumenta za razdoblje od 2020. do 2025. godine posebna pažnja usmjeri na ocjenu stanja ljudskih prava, te da mjerodavna tijela prema svom djelokrugu izvrše uvid u postojeće stanje, važeće strateške i operativne dokumente te sukladno novim izazovima i okolnostima, ali i primjerima dobre prakse prepoznavanja i rješavanja problema, procjene i potrebu stvaranja nove liste prioriteta (ljudska prava i tehnologija, ljudska prava i migracije, nepovoljni demografski proces) i ciljeva, kako bi se naglasile teme i mjere koje zahtijevaju ljudsko pravni pristup te međusektorsko razumijevanje i povezivanje.

VII. Prilozi

Prilog 1. - Popis 118 ciljeva Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine

NACIONALNI PROGRAM
ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA ZA RAZDOBLJE
OD 2013. DO 2016. GODINE

TIJELA JAVNE UPRAVE U SUSTAVU ZAŠTITE I PROMICANJA LJUDSKIH PRAVA

- Cilj 1. Unaprijediti zakonitost i pravovremenost u radu tijela javne uprave
- Cilj 2. Povećati otvorenost i transparentnost javne uprave
- Cilj 3. Podići razinu informiranosti dužnosnika, profesionalnost službenika kako bi se povećala senzibilnost na standarde inkluzivnog društva u tijelima državne uprave

PRAVOSUĐE I LJUDSKA PRAVA

- Cilj 4. Ojačati kvalitetu, kapacitet i učinkovitost pravosudnog sustava
- Cilj 5. Unaprjeđivati neovisnost sudova i Državnog odvjetništva Republike Hrvatske
- Cilj 6. Intenzivirati napore u procesuiranju ratnih zločina

1. RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

- Cilj 7. Uklanjanje diskriminacije žena i uspostavljanje stvarne ravnopravnosti spolova

2. SUZBIJANJE RASNE I DRUGE DISKRIMINACIJE

- Cilj 8. Primjena Zakona o suzbijanju diskriminacije u skladu s pravnom stečevinom Europske unije i dobrom praksom država članica
- Cilj 9. Osigurati provedbu zakonskih odredbi o zabrani diskriminacije
- Cilj 10. Osigurati sustav praćenja i dokumentiranja diskriminacije
- Cilj 11. Suzbijati stereotipe i predrasude koje proizlaze iz rasne i druge diskriminacije
- Cilj 12. Osnaživanje organizacija civilnoga društva koje pružaju pomoć žrtvama zločina iz mržnje

3. PRAVA NACIONALNIH MANJINA

- Cilj 13. Povećati zastupljenost nacionalnih manjina u tijelima državne uprave i u upravnim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
- Cilj 14. Završiti proces povratka izbjeglica
- Cilj 15. Riješiti problem stambenog zbrinjavanja bivših nositelja stanarskog prava
- Cilj 16. Unaprijediti i ubrzati postupke suđenja za ratne zločine
- Cilj 17. Suzbijati etničku diskriminaciju
- Cilj 18. Poticati multietničnost i multikulturalnost u obrazovanju
- Cilj 19. Pojačati napore u borbi protiv svih oblika nesnošljivosti, rasizma, antisemitizma i ksenofobije u medijima

4. NESTALE OSOBE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Cilj 20. Rješavanje svih slučajeva osoba nestalih tijekom Domovinskog rata (1991.-1995.)
Cilj 21. Ekshumacija, identifikacija te dostojan pokop žrtava pronađenih u masovnim, pojedinačnim i zajedničkim grobnicama

5. PRAVA AKTIVNIH SUDIONIKA I STRADALNIKA DOMOVINSKOG RATA

Cilj 22. Omogućavanje efikasnijeg ostvarivanja prava stradalnika i sudionika Domovinskog rata
Cilj 23. Unaprjeđenje psihosocijalne i zdravstvene zaštite za sudionike i stradalnike iz Domovinskog rata i članove njihovih obitelji
Cilj 24. Poticati zapošljavanje hrvatskih branitelja i djece smrtno stradalih, zatočenih ili nestalih hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata
Cilj 25. Podupirati rad udruga proisteklih iz Domovinskog rata koje provode programe vezane za očuvanje digniteta Domovinskog rata i razne oblike psihosocijalne i pravne potpore hrvatskim braniteljima i članovima njihovih obitelji

6. PRAVO NA BESPLATNU PRAVNU POMOĆ

Cilj 26. Nastaviti unaprjeđivati sustav besplatne pravne pomoći

7. SLOBODA MEDIJA

Cilj 27. Razvijati autonomiju i slobodu medija
Cilj 28. Unaprijediti poštivanje pravila novinarske etike i struke
Cilj 29. Suzbijati diskriminaciju i govor mržnje u elektroničkim medijima te društvenim mrežama

8. PRAVO NA PRISTUP INFORMACIJAMA

Cilj 30. Osiguranje učinkovitije provedbe zakonskih odredbi o pravu na pristup informacijama

9. PRAVO NA ZAŠTITU OSOBNIH PODATAKA

Cilj 31. Osigurati učinkovitu zaštitu osobnih podataka
Cilj 32. Podizati svijest građana o potrebi zaštite osobnih podataka

10. VJERSKA PRAVA I SLOBODE

Cilj 33. Omogućiti održavanje nastave vjeronauka u osnovnim i srednjim školama pod jednakim određenim uvjetima, sukladno Zakonu i Ugovoru između vjerske zajednice i Vlade Republike Hrvatske.
Cilj 34. Omogućiti vjerskim zajednicama pod jednakim određenim uvjetima, da brak sklopljen u vjerskom obliku ima učinke građanskog braka sukladno Zakonima i Ugovoru između vjerske zajednice i Vlade Republike Hrvatske.
Cilj 35. Osigurati svim vjerskim zajednicama ostvarivanje vlasničkih prava

11. ZAŠTITA PRAVA I DOSTOJANSTVA RADNIKA

- Cilj 36. Poboljšanje pravnog okvira u odnosu na povećanje iznosa minimalne plaće
- Cilj 37. Omogućiti radnicima ostvarenje prava na rad
- Cilj 38. Obrazovanje pravosudnih dužnosnika u području zaštite dostojanstva radnika i borbe protiv diskriminacije na radnom mjestu vezano uz pravnu stečevinu Europske unije i sudsku praksu Europskog suda pravde i Europskog suda za ljudska prava Vijeća Europe
- Cilj 39. Umanjiti udio neslužbenog tržišta rada
- Cilj 40. Ubrzavanje postupka rješavanja radnih sporova
- Cilj 41. Jačanje socijalnog dijaloga jačanjem kapaciteta socijalnih partnera

12. POSEBNA ZAŠTITA OBITELJI

- Cilj 42. Podizati svijest i senzibilizirati javnost o problemu nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te informirati o načinima ostvarivanja prava na zaštitu od nasilja
- Cilj 43. Suzbijati nasilje u obitelji u svim njegovim pojavnim oblicima
- Cilj 44. Jačati društvenu podršku odgovornom roditeljstvu – majčinstvu i očinstvu

13. ZAŠTITA PRAVA DJECE

- Cilj 45. Promovirati prava djece
- Cilj 46. Osiguranje optimalnih uvjeta za razvoj djece
- Cilj 47. Informirati i senzibilizirati javnost o pravima djece i odgovornom roditeljstvu
- Cilj 48. Podupirati razvoj organizacija civilnoga društva koje se bave zaštitom i promicanjem prava djece
- Cilj 49. Razvoj zaštitnog okruženja radi smanjivanja rizika različitih oblika zlostavljanja djece
- Cilj 50. Zaštita i promicanje prava djece u medijima: pristup medijima, zaštita privatnosti i zaštita od štetnih sadržaja

14. ZAŠTITA PRAVA MLADIH

- Cilj 51. Podupirati aktivno sudjelovanje mladih u procesima odlučivanja na svim razinama

15. ZAŠTITA PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

- Cilj 52. Osobama s invaliditetom osigurati zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda
- Cilj 53. Senzibilizirati javnost za mogućnosti i potrebe osoba s invaliditetom i promovirati njihova prava
- Cilj 54. Poticati razvoj organizacija civilnoga društva koje se bave zaštitom prava osoba s invaliditetom
- Cilj 55. Osigurati inkluzivno obrazovanje u svim obrazovnim fazama
- Cilj 56. Povećati broj zaposlenih osoba s invaliditetom sukladno regionalnim gospodarsko razvojnim programima
- Cilj 57: Uspostaviti sustav/model osposobljavanja, prekvalifikacije i profesionalne rehabilitacije osoba s invaliditetom utemeljenog na jačanju preostalih sposobnosti
- Cilj 58. Osigurati dostupnost i zastupljenost zdravstvenih usluga za potrebe rehabilitacije djece s teškoćama u razvoju i odraslih osoba s invaliditetom, socijalnih usluga i službi podrške

Cilj 59. Usklađivanje propisa iz područja mirovinskog osiguranja s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom, osobito radi poticanja rehabilitacije i prekvalifikacije

Cilj 60. Osigurati jednakost pred zakonom za sve kategorije osoba s invaliditetom primjenom učinkovitih zaštitnih mehanizama i ostalih oblika stručne i pravne pomoći u ostvarivanju svojih prava

Cilj 61. Poticanje pružatelja medijskih usluga televizije na prilagodbu programa osobama s oštećenjem sluha i vida

16. ZAŠTITA PRAVA OSOBA S MENTALNIM OŠTEĆENJEM

Cilj 62. Povećanje ujednačene dostupnosti kvalitetnog i pravovremenog liječenja, rehabilitacije i društvenog uključivanja osoba s mentalnim oštećenjem i borba protiv stigme psihičke bolesti

Cilj 63. Jačanje kapaciteta Mreže javne zdravstvene službe za zaštitu mentalnog zdravlja i prevenciju ovisnosti

Cilj 64. Osvještavanje javnosti o problemima ostvarivanja ljudskih prava osoba s mentalnim oštećenjem

17. PRAVA OSOBA STARIJE ŽIVOTNE DOBI

Cilj 65. Poboljšanje kvalitete življenja starijih osoba

Cilj 66. Promovirati i unaprijediti zaštitu ljudskih prava starijih osoba

18. ZAŠTITA PRAVA BESKUĆNIKA

Cilj 67. Suzbijanje socijalne isključenosti beskućnika

19. ZAŠTITA PRAVA OVISNIKA O DROGAMA

Cilj 68.: Zaštita djece i mladih od zlouporabe droga i sredstava ovisnosti

20. ZAŠTITA PRAVA HIV POZITIVNIH OSOBA

Cilj 69. Jačati i isticati borbu protiv HIV/AIDS-a

Cilj 70. Pružati njegu i potporu HIV pozitivnim osobama

21. ZAŠTITA PRAVA OSOBA KOJIMA JE ODUZETA SLOBODA

Cilj 71. Zaštita temeljnih ljudskih prava zatvorenika

Cilj 72. Osigurati odgovarajuća materijalna sredstva za poboljšanje i povećanje smještajnih uvjeta kaznionica i zatvora.

Cilj 73. Jačanje kapaciteta zatvorskog sustava zapošljavanjem većeg broja djelatnika

Cilj 74. Izmjena zakonodavstva na području zaštite prava osoba lišenih slobode

Cilj 75. Šira primjena alternativnih sankcija

Cilj 76. Poboljšati uvjete tretmana osoba kojima je izrečena sigurnosna mjera prisilnog psihijatrijskog liječenja

Cilj 77. Osigurati veću zaposlenost zatvorenika koji se nalaze na izvršavanju kazne u zatvorima i kaznionicama

Cilj 78. Šira primjena obrazovnih programa za zatvorenike na razini cjelokupnog zatvorskog sustava

Cilj 79. Osigurati trajnu izobrazbu zatvorskog osoblja iz područja ljudskih prava

Cilj 80. Razvijanje i unaprjeđivanje posebnih programa izvršavanja kazne za zatvorenike sa specifičnim potrebama (ovisnike o drogama i alkoholu, oboljele od PTSP-a i dr.)

22. ZAŠTITA ŽRTAVA/SVJEDOKA

Cilj 81. Razvijati sustav pružanja podrške žrtvama/svjedocima

Cilj 82. Promovirati prava žrtava te podrške žrtvama i svjedocima kaznenih djela

23. ZAŠTITA PRAVA TRAŽITELJA AZILA, AZILANATA I STRANACA POD SUPSIDIJARNOM ZAŠTITOM

Cilj 83. Unaprijediti integraciju azilanata i stranaca pod supsidijarnom zaštitom

Cilj 84. Osposobiti službenike i djelatnike neposredno angažirane na pitanjima provedbe azilne politike

24. ZAŠTITA PRAVA SPOLNIH I RODNIH MANJINA

Cilj 85. Povećati toleranciju prema spolnim i rodnim manjinama

Cilj 86: Unaprijediti zaštitu i promicanje prava transrodnih osoba

25. PRAVO NA ZDRAV ŽIVOT I OKOLIŠ

Cilj 87. Smanjiti štetni utjecaj na okoliš i zdravlje ljudi kao posljedicu ljudske aktivnosti

Cilj 88. Sprječiti zdravstvene rizike vezane uz okoliš

Cilj 89. Smanjiti buku na razinu dopuštene granice

Cilj 90. Smanjiti rizik od opasnog otpada

Cilj 91. Uspostaviti održivi sustav gospodarenja neopasnim i inertnim otpadom

Cilj 92. Sustavno praćenje (monitoring), sastavnica okoliša, prikupljanje i objedinjavanje podataka u suradnji s nadležnim tijelima i obveznicima dostave podataka

Cilj 93. Osigurati provedbu Aarhuske konvencije

Cilj 94. Razvijati Informacijski sustav zaštite okoliša i osigurati dostupnost informacija građanima

Cilj 95. Obrazovati građane o okolišu i prirodi, potrebi zaštite okoliša i prirode

26. SUZBIJANJE KORUPCIJE

Cilj 96. Osiguranje života građana Republike Hrvatske u društvu bez korupcije

Cilj 97. Uvođenje transparentnosti i dostupnosti podataka

Cilj 98. Širenje i poticanje antikoruptivnog ozračja

27. SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA

Cilj 99. Dodatno osigurati održivost organizacija civilnoga društva u sustavu suzbijanja trgovanja ljudima

Cilj 100. Pojačati napore za otkrivanje, sprječavanje i borbu protiv trgovanja ljudima u svrhu seksualnog i drugih oblika iskorištavanja

- Cilj 101. Provesti istraživanje Identificirati najnovije trendove na području trgovanja ljudima
- Cilj 102. Nastaviti obrazovanje ciljanih skupina o problematici trgovanja ljudima na nacionalnoj i međunarodnoj razini
- Cilj 103. Osigurati siguran povratak žrtava trgovanja ljudima
- Cilj 104. Osigurati dosljedan progon i sankcioniranje počinitelja kaznenih djela u vezi trgovanja ljudima
- Cilj 105. Sustavna suradnja Republike Hrvatske s drugim državama i međunarodnim organizacijama na području suzbijanja trgovanja ljudima

28. SIGURNOST I LJUDSKA PRAVA

- Cilj 106. Osigurati učinkovito i odgovorno demokratsko upravljanje i nadzor sigurnosnog sektora u Republici Hrvatskoj
- Cilj 107. Primjenjivati koncept ljudske sigurnosti u javnim politikama, zakonima i drugim propisima te dokumentima Republike Hrvatske
- Cilj 108. Osigurati primjenu načela razmjernosti pri ograničavanju ljudskih prava i sloboda u cilju zaštite nacionalne sigurnosti, javnog morala i zdravlja
- Cilj 109. Ojačati mehanizme neovisnog nadzora nad sigurnosnim sektorom s ciljem sprječavanja kršenja ljudskih prava
- Cilj 110. Podići razinu svijesti o potrebi ravnopravne rodne zastupljenosti u sigurnosnim institucijama Republike Hrvatske
- Cilj 111. Povećati transparentnost nadzornih mehanizama nad radom sigurnosnog sektora Republike Hrvatske

29. OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA PRAVA I LJUDSKA PRAVA U OBRAZOVNOM SUSTAVU

- Cilj 112. Poticati uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u osnovne i srednje škole
- Cilj 113. Poticati uvođenje obrazovanja za ljudska prava i demokratsko ili aktivno građanstvo u visoko obrazovanje i istraživačku djelatnost

30. POTICANJE RAZVOJA CIVILNOGA DRUŠTVA I OSTVARIVANJE SLOBODE UDRUŽIVANJA

- Cilj 114. Osigurati razvoj kapaciteta i visoke standarde djelovanja organizacija civilnoga društva u zaštiti ljudskih prava
- Cilj 115. Povećati javnu svijest o važnosti zagovaračkih organizacija civilnoga društva u području ljudskih prava te povećati njihovu vidljivost u društvu
- Cilj 116: Ojačati institucionalne kapacitete tijela državne uprave i ostalih tijela koja sudjeluju u stvaranju i razvijanju javnih politika radi osiguranja transparentnog i učinkovitog procesa savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata
- Cilj 117. Osigurati poticajno okruženje za uključivanje organizacija civilnoga društva u području zaštite ljudskih prava u pružanje međunarodne razvojne pomoći
- Cilj 118. Unaprijediti svijest o značaju slobode udruživanja

Prilog 2. - Prilog Ministarstva znanosti i obrazovanja

ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA DEMOKRATSKO GRAĐANSTVO I LJUDSKA PRAVA U RAZDOBLJU OD 2013. DO 2018. GODINE

RAZVOJ KURIKULUMA I KONCEPATA GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Školske godine 1993./1994. uveden je obvezni predmet politika i gospodarstvo u srednjim školama koji postoji u istom obliku do 2018. godine i jedan je od predmeta na ispitu državne mature. Tematski pokriva područje obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava.

Prvi *Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava* izrađen je, objavljen i upućen svim školama u Republici Hrvatskoj 1999. godine. Vlada Republike Hrvatske u svojoj odluci od 14. listopada 1999. godine obvezala je Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta na njegovo provođenje (Klasa: 004-01/99-01/05, urbroj: 5030108-99-18), te se provodio na dobrovoljnoj osnovi.

Na temelju navedene odluke Vlade i Nacionalnog programa, Građanski odgoj i obrazovanje postupno se uvodio u odgojno-obrazovni sustav, što je razvidno iz sljedećih dokumenata: *Nastavni plan i program za osnovnu školu iz 2006. godine, Nacionalni okvirni kurikulum (NOK) iz 2010. godine i Strategija razvoja obrazovanja iz 2014. godine. Na temelju NOK-a izrađen je Nacrt kurikuluma Građanskog odgoja i obrazovanja. Ministar znanosti, obrazovanja i sporta donio je 2012. Odluku o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja u dvanaest osnovnih i srednjih škola u 2012/2013. i 2013/2014. školskoj godini.*

EKSPERIMENTALNA PROVEDBA TE PRAĆENJE PROVEDBE KURIKULUMA GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Sukladno *Planu i programu istraživanja eksperimentalne primjene Kurikuluma Građanskog odgoja i obrazovanja u 8 osnovnih i 4 srednje škole*, kojeg je pripremio Istraživačko-obrazovni centar Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, uključujući evaluacijske instrumente, provedena su predinicijalna, inicijalna te završna ispitivanja učenika, nastavnika i učitelja. Podaci dobiveni tijekom predinicijalnog, inicijalnog i završnog dijela istraživanja obrađeni su u Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja, a tim Istraživačko-obrazovnog centra za ljudska prava ih je interpretirao i donio preporuke o sustavnom uvođenju Građanskog odgoja i obrazovanja od 2014./2015. školske godine.

Na temelju podataka prikupljenih tijekom eksperimentalnog praćenja primjene Kurikuluma GOO-a tijekom prve polovice 2014. godine Stručno povjerenstvo za pripremu provedbe Građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj godini 2014./2015. je izradilo izmjene i dopune Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja, nakon čega ga je Ministarstvo znanosti i obrazovanja uputilo u javnu raspravu.

Nakon javne rasprave o Kurikuluma građanskog odgoja i obrazovanja (travanj/svibanj 2014.) Povjerenstvo za pripremu uvođenja Građanskog odgoja i obrazovanja, 27. lipnja 2014. donijelo je sljedeće zaključke:

1. Građanski odgoj i obrazovanje uvodi se od školske godine 2014./2015. obvezno međupredmetno u sve razrede osnovne škole, dakle od prvog do osmog razreda, te u srednje škole.
2. Građanski odgoj i obrazovanje uvodi se kao poseban obavezan predmet u 8. razred osnovne škole te u 1. i 2. razred srednje škole, školske godine 2015./2016., odnosno kad se stvore sve pravne i kurikularne pretpostavke.
3. Građanski odgoj i obrazovanje dalje će se eksperimentalno provoditi u zainteresiranim školama kao izborni predmet i u srednjim školama kao fakultativni predmet.

Pripremu programa za obvezno međupredmetno provođenje u osnovnim i srednjim školama odradili su savjetnici svih predmetnih područja u Agenciji za odgoj i obrazovanje te je na temelju toga izrađen *Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole i Eksperimentalni program Građanskog odgoja i obrazovanja za 8. razred osnovne škole*. Ponovo je provedena javna rasprava u razdoblju od 18. srpnja do 19. kolovoza 2014.

Nakon toga je ministar znanosti, obrazovanja i sporta donio *Odluku o programu i Programu međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole* (NN 104/2014). U školskoj godini 2014./2015. započela je njegova obvezna provedba u svim osnovnim i srednjim školama.

U *Programu međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a za osnovne i srednje škole* nalaze se teme, ključni pojmovi i ishodi posebno za svaki razred osnovne i srednje škole koji se odnose na šest strukturnih dimenzija građanske kompetencije, i to: ljudsko-pravnu, političku, društvenu, kulturološku, gospodarsku i ekološku.

Plan integriranja u postojeće predmete i izvanučioničke aktivnosti odnosi se na satnicu od 35 nastavnih sati godišnje:

za I., II., III. i IV. razred osnovne škole – 15 sati međupredmetno, 10 sati – sat razrednika i 10 sati – izvanučionična nastava,

te za V., VI., VII. i VIII. razred osnovne škole - 20 sati međupredmetno, 5 sati – sat razrednika i 10 sati izvanučionične nastave,

a za I., II., III. i IV. razred srednje škole - 20 sati međupredmetno, 10 sati – sat razrednika i 5 sati – izvanučionična nastava,

temeljene na interaktivnim metodama učenja i poučavanja usmjerene na stjecanje provedbenih, iskustvenih znanja povezivanjem disciplinarnih znanja s rješavanjem problema u stvarnom životnom okružju.

U Kurikulumu GOO-a snažan naglasak se postavlja na poštivanje ljudskih prava i suzbijanje diskriminacije na način da je utvrđena ljudsko-pravna dimenzija građanske kompetencije koja se sustavno razvija od 1. razreda osnovne škole do kraja srednje škole i obuhvaća:

- dostojanstvo osobe, ljudska prava, slobode i odgovornosti u kontekstu ustavnih i zakonskih odredbi Republike Hrvatske,
- ravnopravnost u odnosu na dob, spol, te etničku, vjersku, klasnu i drugu pripadnost, rasu i druge razlike,

- poštivanje vladavine prava,
- suzbijanje neljudskog, ponižavajućeg i nepoštenog (koruptivnog) ponašanja i
- suzbijanje društvene isključenosti i drugih oblika diskriminacije pojedinca.

Ugrađeno je i obrazovanje za aktivno sudjelovanje djece i mladih u životu škole, lokalne zajednice te hrvatskog i europskog društva, kao i interkulturalna dimenzija u kojoj se predviđa da će učenici imati razvijen kulturološki identitet i interkulturalnu kompetenciju, da će poznavati i poštivati svoju kulturu i kulture manjinskih naroda, a manjinski poznavati i poštovati svoju kulturu i kulturu većinskog naroda. Za potrebe održavanja navedenih tematskih skupova u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje tiskana je Bijela knjiga Vijeća Europe *Živjeti zajedno jednaki u dostojanstvu* (www.azoo.hr), kojom se promiče međukulturalni dijalog kao instrument suživota većinskog i manjinskih dijelova društvene zajednice u područjima od zajedničkog interesa (povećanje zapošljivosti, dostupnost zdravstvenih usluga, poboljšanje položaja osoba s invaliditetom itd.).

Ministarstvo znanosti i obrazovanja uputilo je početkom 2014./2015., 2015./2016., 2016./2017. školske godine *Preporuke za uvođenje Programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a za osnovne i srednje škole*. U okviru školskih stručnih vijeća potrebno je izraditi Izvedbeni školski program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a za godišnji plan i program rada školske ustanove. Izvedbeni školski program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a integrira se u nastavni plan i program škole i u školski kurikulum na načelu racionalizacije, integracije i korelacije. Slijedom toga sve škole imaju izrađen *Izvedbeni školski program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja GOO-a* integriran u nastavni plan i program rada škole i u školski kurikulum što se može provjeriti na mrežnim stranicama svih osnovnih i srednjih škola.

OBVEZNO STRUČNO USAVRŠAVANJE I KOMPETENCIJE ODGOJNO - OBRAZOVNIH DJELATNIKA ZA PROVOĐENJE GOO-a

Nakon donošenja Odluke o eksperimentalnoj provedbi i praćenju provedbe Kurikuluma GOO, Agencija za odgoj i obrazovanje je intenzivirala stručno usavršavanje i pripremu učitelja i nastavnika za primjenu građanskog odgoja i obrazovanja. U Kurikulumu GOO-a utvrđene su osnovne kompetencije koje trebaju imati učitelji i nastavnici za njegovo provođenje:

1. opća profesionalna znanja i vještine (pedagoška, razvojno-psihološka, sociološka, normativno-pravna),
2. strukovna znanja u području GOO-a,
3. vještine, vrijednosti i procesi učenja i poučavanja koji vode razvoju aktivnog i odgovornog građanstva,
4. metode participativnog učenja i poučavanja GOO-a i
5. metode vrednovanja i samovrednovanja u GOO-u.

Sukladno navedenim potrebama Agencija za odgoj i obrazovanje organizira redovito i obvezno stručno usavršavanje za nastavnike. Ukupno do 2018. godine kroz sustav obveznog i stalnog stručnog usavršavanja kojeg provodi, edukacijom je bilo obuhvaćeno 56289 odgojno-obrazovnih djelatnika.

ISTRAŽIVANJE O POSTIGNUĆIMA U PROVEDBI GRADANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Prema ispitivanju stavova učitelja i nastavnika kojeg je 2017. godine naručila Agencija za odgoj i obrazovanje, u sklopu projekta Vijeća Europe „*Instrumenti za implementaciju Okvira kompetencija za demokratsku kulturu*“, na uzorku osnovnih i srednjih škola iz cijele Republike Hrvatske, dobiveni su rezultati o implementaciji GOO-a. Podaci su bili prikupljeni putem on-line upitnika koji se sastojao od 27 pitanja. Upitnik je bio anonimn. Rezultati pokazuju da učitelji razredne i predmetne nastave integriraju program GOO-a kako je propisano ili više od toga (93,60% RN; 87,00% PN), dok manji dio učitelja integrira manje od propisanog (6,40% RN i 11,30% PN).

U srednjim školama (gimnazijama i strukovnim školama) 67,35% nastavnika integrira programa GOO-a kako je propisano ili više a 32,65% manje od propisanog, što znači da u budućnosti treba planirati više seminara i radionica za nastavnike srednjih škola. Važan je podatak da nastavnici na Likertovoj skali od jedan do pet visoko vrednuju zadovoljstvo aspektima programa – tematskim područjima (3,74), obrazovnim ishodima (3,63) te primjerenošću predloženih metoda 3,19⁴. Relativno slabo je vrednovana vremenska i sadržajna korelacija među predmetima (2,90) što upućuje da je to slaba točka u odgojno-obrazovnom sustavu kad je u pitanju provođenje međupredmetnih tema te bi tijekom kurikularne reforme trebalo provesti međupredmetnu integraciju i korelaciju na nacionalnoj razini kako bi učitelji i nastavnici bez teškoća mogli provoditi ovo pedagoško načelo koje se uvijek isticalo i bilo važno u odgojno-obrazovnom sustavu.

Treba naglasiti i to da učitelji i nastavnici visoko vrednuju važnost ovog programa za učenike (4,16) i za društvo (4,19) te njegovu provedivost u nastavi. Ta činjenica može upućivati na to da su razvili intrinzičnu motivaciju za provođenje ovakvog Programa.

Nadalje, prikazani su rezultati seta pitanja koji se odnose na razumijevanje tema i koncepata iz Programa, koji se sastojao se od šest zasebnih pitanja. Pitanja su se odnosila na svaku od dimenzija koje određuju Program, a iskazana su u obliku samoprocjene vlastitoga razumijevanja određene teme, pojma ili koncepta ili njihova međuodnosa ključnih za specifičnu dimenziju. Odabrane teme i koncepti prisutni su kroz Program na svim razinama obrazovanja ili su temeljni za izvođenje nastave u tim područjima. S obzirom da se radi o samoprocjeni razumijevanja korištena je peterostupanjska Likertova ljestvica.

Pitanja su glasila: *U kojoj mjeri razumijete koncept pravne države i njezinu ulogu u zaštiti temeljnih ljudskih prava? (ljudsko-pravna dimenzija); U kojoj mjeri razumijete ulogu hrvatskoga građanina kao političkoga subjekta i nositelja hrvatske državne vlasti, a politiku kao proces istraživanja i rješavanja problema? (politička dimenzija); U kojoj mjeri razumijete važnost osposobljenosti učenika u komunikacijskim vještinama za izvršavanje ustavne obveze aktivnoga građanina u zaštiti i razvoju zajedničkog dobra u razredu, školi, lokalnoj zajednici, Hrvatskoj i u svijetu? (društvena dimenzija); U kojoj mjeri razumijete ulogu međukulturnoga dijaloga i obostranog razumijevanja u školi i društvu kao sredstva i sposobnosti da štitimo prava djeteta, ljudska prava, mir i vladavinu prava, njihove dužnosti i odgovornosti te društveni i gospodarski razvoj? (međukulturna dimenzija); U kojoj mjeri razumijete poveznicu ljudskih prava i prava potrošača s odgovornom potrošnjom,*

⁴ Izvještaj o ispitivanju stavova nastavnika u okviru projekta Instrumenti za implementaciju okvira kompetencija za demokratsku kulturu (2017.); autor: Matija Batur; naručitelj: Agencija za odgoj i obrazovanje, str.11.

financijskim planiranjem, poduzetnošću i društveno korisnim radom? (gospodarska dimenzija) te U kojoj mjeri razumijete važnost poticanja učenika na praćenje zbivanja u okolišu i pokretanje aktivnosti za njegovo očuvanje i uređenje? (ekološka dimenzija).

Razumijevanje tema i koncepata ocjenjeno je vrlo dobro te se na Likertovoj ljestvici u kojoj 1 označavao *nimalo*, a 5 u *potpunosti*.⁵ kreće od 3,94 (prirodoslovno-tehnička skupina nastavnika najslabije poznaje pojmove političke dimenzije) do 4,51 (društveno-humanistička skupina nastavnika najbolje poznaje pojmove i koncepte međukulturne dimenzije Programa).

Rezultati istraživanja pokazali su da je razvijenost ovog novog područja za naš odgojno-obrazovni sustav od nultog stupnja odmaknulo dalje od sredine i ujedno ukazalo na područja u kojima treba dalje raditi na poboljšanjima. Područje GOO-a je smješteno međupredmetno tako da je horizontalno i vertikalno spiralno povezano; od nastavnika se traži razumijevanje ovog novog obrazovnog koncepta; traži se ovladavanje metodologijom međupredmetnog planiranja i programiranja; ovladavanje metodama i postupcima uključivanja učenika u obrazovni proces tako da razmišljaju, međusobno razgovaraju i uče kulturu dijaloga oko pitanja o kojima imaju različita stajališta, uče prikupljati činjenice i iznositi argumente, uče biti poduzetni kroz istraživanje i predlaganje rješenja za manje društvene, političke, gospodarske, kulturološke, ekološke probleme sredina u kojima žive (projekt građanin) i sl. Cjelokupno istraživanje objavljeno je na mrežnim stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje www.azoo.hr.

Podaci koje smo dobili iz istraživanja stavova učitelja i nastavnika kojeg je naručila Agencija za odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj, pokazuju da je model međupredmetnog građanskog obrazovanja kojeg razvijamo u Hrvatskoj učinkovit i daje dobre rezultate. Naravno, omogućili smo nastavnicima korištenje instrumenata, alata i materijala preporučenih od strane Vijeća Europe i Europske Unije. Hrvatska je dva put sudjelovala u Pilot Projekt Shemi VE i EU s međunarodnim projektima *Putovnica za demokraciju: Potpora učiteljima za aktivno građanstvo* (2014.) i *Instrumenti za razvoj kompetencija za demokratsku kulturu* (2017.). Učitelji i nastavnici također imaju šest priručnika Vijeća Europe za Građanski odgoj i obrazovanje prevedenih na hrvatski jezik dostupnih na mrežnoj stranici AZOO-a www.azoo.hr, te u međunarodnoj mrežnoj stranici www.livingdemocracy.hr. Obvezna stručna usavršavanja koje od 1999. godine organizira i provodi Agencija za odgoj i obrazovanje u suradnji s učiteljima i nastavnicima koji su razvijali primjere dobre prakse, te sa stručnjacima iz Hrvatske i drugih zemalja i međunarodnih organizacija (SAD, VE, EU), danas pokazuju rezultate.

ODGOJ I OBRAZOVANJE ZA LJUDSKA PRAVA I DEMOKRATSKO GRAĐANSTVO U OKVIRU KURIKULARNE REFORME

Krajem 2018. i početkom 2019. godine dovršeni su i usvojeni novi kurikulumi za osnovne i srednje škole. U okviru kurikularne reforme razvijeno je sedam međupredmetnih tema među kojima je i Kurikulum međupredmetne teme građanski odgoj i obrazovanje, Kurikulum međupredmetne teme osobni i socijalni razvoj, Kurikulum međupredmetne teme poduzetništvo, Kurikulum međupredmetne teme održivi razvoj, Kurikulum međupredmetne teme učiti kako učiti. Ministarstvo znanosti i obrazovanja organizira intenzivna stručna usavršavanja putem učenja na daljinu za sve odgojno-obrazovne djelatnike.

⁵ Isto, str. 13.